

SOSYAL HİZMET

Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayını

Journal of Social Work

Publication of Association of Social Workers, Turkey

Haziran/June 2009

Çocukları Korumak, **Mahir HAN**

Aile Mahkemelerinde ve İcrayla Çocuk Tesliminde

Görünen Bir Sorun; Ebeveyne Yabancılaşma Sendromu, **Yıldız ÇAKMAK**

Ceza İnfaz Kurumlarında Hükümlü ve Tutuklulara Yönelik

Eğitim ve İyileştirme Faaliyetler, **Özlem Ayda ŞAHİNKOL**

Sosyal Hizmet Bakış Açısıyla Denetimli Serbestlik, **Gamze ÖZKAYA, Mehmet Can ÖZKAYA**

Cinsel Suçtan Hükümlü Çocuklarda İstismar Döngüsü, **Doç. Dr. Yüksel BAYKARA ACAR**

Çocuk Hakları için Güç Birlikteliği:

Ankara Çocuk Hakları Platformu, **Emrah KIRIMSOY**

“Çocuk Koruma Kanunu”ndaki Temel ve Diğer Sorunlar, **Nihat Tarımeri**

İşsizlik ve Suç, **Durdu Baran Çiftçi**

Sosyal Hizmet Dergisi Yazım Kuralları

ISSN 1300-9176

SOSYAL HİZMET

“Social Work”

Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayını
Publication of Association of Social Workers
Haziran/June 2009

Sahibi/Owner

Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Adına
Murat ALTUĞGİL

Yayın Yönetmeni

Doç. Dr. Hakan ACAR

Yayın Kurulu/Editorial Board

Doç. Dr. Yüksel BAYKARA ACAR
Baran ÇİFTÇİ
Dr. Gülsüm ÇAMUR DUYAN
Kemal GÖKCAN
Serdar GÖZÜKARA
Süleyman İLERİ
Emre ÖZCAN
Aziz ŞEKER

İletişim İçin

Sosyal Hizmet Dergisi
Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi
Sezenler Caddesi No: 20/13 Sıhhiye/ANKARA
Tel: 0 312 232 52 38
E-Posta: dergi@shudernegi.org
www.shudernegi.org

Sevgili meslektaşlarım,

Merhaba,

Türkiye Cumhuriyeti Devletinin imza altına aldığı ve bu yıl 20.yılıni kutladığımız Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin (ÇHS) Madde 1'deki tanımına göre, "ulusal yasalarca daha genç bir yaşta reşit sayılma durumu hariç, 18 yaşın altındaki her insan çocuk sayılır".

Ülkemizin yasama organınca çocuk ve gençlerimiz için hazırlanan ya da hazırlanacak olan tüm yasalarda sözleşmenin ilk maddesinden son maddesine kadar uyumlu bir yol izlenme zorunluluğu bulunmaktadır.

HAK savunuculuğu görevi de olan Sosyal hizmet uzmanlarının, hizmet verdikleri ihtiyaç gruplarının başında çocuklar ve gençler gelmektedir. Bu bağlamda mesleğin felsefesi gereği; insan haklarının korunması ve gerçekleştirilmesini sağlamak, çocukların yüksek yararını korumak ve kollamak zorunluluğu ve sorumluluğu vardır.

Ülkemizde yaşanan ağır ve derin yoksulluk ve yoksunluk, ilk olarak çocuklarımızı ve kadınlarımızı vurmaktadır. Eğitim, sağlık ve sosyal hizmetlerden hak temelli yararlanmak ve hizmet almak anayasal bir hak iken, yurttaşlarımıza bu hizmetler bir lütuf gibi sunulmaktadır. Yaşanan küresel ekonomik kriz ile birlikte aileler parçalanmakta ve suç oranları da artmaktadır. Bu bağlamda suça sürüklenen ya da kanunla ihtila-

fa düşen çocuklarımızın yargılanma süreçlerinde ne yazık ki çocuk hakları ihlalleri ortaya çıkmaktadır.

2005 yılında yürürlüğe giren Çocuk Koruma Kanunu, çağdaş bir çocuk politikası oluşturulması idealine ulaşamamıştır.

Değerli Meslektaşlarım, dergimizin bu sayısında "Türkiye'de Aile Hukuku ve Çocuk Adalet Sistemi" fikri üzerine tartışıyoruz. "Sosyal Hizmet" dergimizi yayına hazırlayan, Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü Öğretim Üyesi değerli dostum Sayın Doç. Dr. Hakan ACAR' a ve Yayın Kurulumuzun saygıdeğer üyelerine katkı ve katılımlarından dolayı teşekkür ediyorum.

Mesleğimizin yayın organı olan "Sosyal Hizmet" dergimizin Çağdaş Sosyal Hizmet anlayışı çerçevesinde siz değerli meslektaşlarımızın katkı ve katılımları ile daha etkin ve meslektaşlarımızın bilgi dağarcığına daha fazla katkısı sağlaması umuduyla hepinize selam ve sevgilerimi sunuyorum.

Murat ALTUĞGİL

Genel Başkan

Haziran 2009

İÇİNDEKİLER

Önsöz	
İçindekiler	
Çocukları Korumak.....	1
Mahir HAN	
Aile Mahkemelerinde ve İcrayla Çocuk Tesliminde	5
Görünen Bir Sorun; Ebeveyne Yabancılaşma Sendromu.....	
Yıldız ÇAKMAK	
Ceza İnfaz Kurumlarında Hükümlü ve Tutuklulara Yönelik	10
Eğitim ve İyileştirme Faaliyetleri.....	
Özlem Ayda ŞAHİNKOL	
Sosyal Hizmet Bakış Açısıyla Denetimli Serbestlik.....	15
Gamze ÖZKAYA	
Mehmet Can ÖZKAYA	
Cinsel Suçtan Hükümlü Çocuklarda İstismar Döngüsü.....	18
Doç. Dr. Yüksel BAYKARA ACAR	
Çocuk Hakları için Güç Birlikteliği:	26
Ankara Çocuk Hakları Platformu.....	
Emrah KIRIMSOY	
“Çocuk Koruma Kanunu”ndaki Temel ve Diğer Sorunlar	28
Nihat Tarımeri	
İşsizlik ve Suç.....	39
Durdu Baran Çiftçi	
Sosyal Hizmet Dergisi Yazım Kuralları.....	55

ÇOCUKLARI KORUMAK

Mahir HAN*

Çocukların korunması ve yasal anlamda güvence altına alınmaları ile ilgili olarak çıkarılan Çocuk Koruma Kanunu ile birlikte çocukların güvenliği ve korunması henüz fiili olarak gerçekleşmemiştir. Özellikle ailenin, yükümlülükleri ile bağlantılı olarak kendi iç dinamiklerini düzene oturtması ve çocuklarını tehlikelere karşı korumasının yanında onları en iyi şekilde yetiştirmede sosyokültürel alışkanlıklarının etkili olduğu görülmektedir.

Aile ve sosyal çevrenin yanında ülke yasaları da çocuklar üzerindeki tehlike ve tehditlerden koruma için gereken önlemleri almak zorundadır. Bu önlemler her ne kadar toplumun ve ailenin gelenek ve göreneklerine göre değişse de sonuçta çocukların korunması temel yaklaşımdır.

Ülkemizde, Cumhuriyet tarihinden bu yana çocukların aile ve sosyal çevre içinde korunmasında gelenek ve göreneklerin etkisinden söz edilirken son dönemlerde ekonomik yoksunluk ve aile parçalanmaları bu geleneğin ortadan kalkmasına yol açmıştır. Bu temel yaklaşım doğrultusunda çocukların korunması artık bir devlet görevi olmuş ve ülkenin temel politikalarının bu yaklaşım ile ele alınması zorunluluğu ortaya çıkmıştır.

Çocukların korunması ilkesi, onların cinsel istismarının yanında suça sürüklenmeleri; ekonomik yoksunluk, bozulan geleneksel aile değerleri ve yasalardaki boşluklardan ötürü toplum nazarında eski önemini yitirmiş ve bu tür davranışların toplum tarafından kanıksanmasına neden olmuştur. Bu nedenlerden dolayı ülkemizde artık çocukların çalıştırılması ve suça itilmelerinin yanında cinsel obje olarak algılanmaları çocukluğun eski değerinden uzaklaşmasına neden olmaktadır. Bununla birlikte toplumumuzda farklı kimlik ve etnik kökenlere ait topluluklara halen farklı suçlamalarla bakılmakta ve bireysel olarak yapılanlar tüm topluluklara mal edilmektedir. Burada özetle küçük yaşta yapılan evliliklerin Kürtlere, yapılan hırsızlıkların da Çingene-lerin tümüne mal edildiği görülmektedir. Son zamanlarda bu konularla ilgili medyada yeterince yazı yazıldığı da görülmektedir.

Ülkemizde çocukların korunması noktasında yasaların çıkarılması ve bu yasalar ekseninde hareket edilmesi artık kaçınılmaz olmuştur. Bu nedenle konu ile görevli SHÇEK'in rol ve işlevi bu noktada önemlidir. Kurum, aile ve sosyal çevre ile toplum tarafından korunamayan çocukların korunması ve çocukluklarını yaşayabilmeleri için çalışmalar yaparak bir yandan aileyi güçlendirmek diğer yandan toplumdaki yozlaşmaları giderecek yeniliklerden sorumludur.

Çoğunluğunun aileleri tarafından ekonomik olarak istismar edildiği bilinen çocuklar, zaman içinde "hırsızlık" ve suça ilişkin diğer davranış-

* Sosyal Hizmet Uzmanı

ları olağan karşılamaya başlamakta, geleceğe yönelik planlarını yaşadıkları çevreden edindikleri kurallar ve davranış kalıpları ile şekillendirmektedir. Kendilerine seçme hakkı tanınmadan suça sürüklenen çocuklar için farklı bakış açıları oluşturulmaya çalışılmaktadır. Aile ve çevre faktörlerinin etkisiyle duygusal ve fiziksel açıdan ihmal ve istismar edilen çocukların psiko-sosyal gelişimlerine destek olmak, bu bağlamda temel hedef olmalıdır. Bununla birlikte aileleri tarafından şiddete yönlendirilen ve kendilerine de bu tutumla yaklaşılan çocukların benzer davranışları tekrarlamamaları ve özellikle küçük yaştaki çocukların bu davranış kalıpları yerine olumlu davranış ve tutumları benimsemelerine yardımcı olunmaya çalışılmalıdır.

Ailelerin ekonomik sömürü aracı olarak kullandıkları çocukların, yaşlarıyla benzer koşullarda yetişmeleri, gelişimlerinin sağlıklı olması açısından oldukça önemlidir. Bu temel yaklaşımda özellikle çocukların yapılan çalışmalara katılmasının sağlanması, kişisel olarak her birinin farklı ve değerli olduklarının farkına varmalarının sağlanması önem taşımaktadır.

Yukarıda belirtilen etkenler doğrultusunda birazda durum tespiti yapacak olursak: Ailesi ve yaşadığı çevre tarafından ihmal ve istismar edilip suça itildiği tespit edilen çocukların kuruluş bakımına alınarak yaşadıkları uyum ve davranış problemlerinde iyileşme sağlanmasının yanında suça itilme sonucu ortaya çıkan sosyal

tehlike ve risklere karşı korunmaları gerekmektedir.

01.02.2007 tarih ve 5579 sayılı kanun ile 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu'nda değişiklik yapılmış ve "Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri" ile "Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezleri" tanımlanarak açılacak olan kuruluşlarda yürütülecek olan hizmetlerin SHÇEK tarafından yerine getirilmesi yer almıştır. Bu amaçla İstanbul ilinde Türkiye'nin açılan ilk "Koruma, Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi"nde suça sürüklenen çocukların davranış problemlerini gidermek, olumsuz davranışlara yönelik farkındalık kazandırmak, çocuğun kişisel özellikleri ve zekâ düzeyine uygun eğitim verilerek bir yetişkin adayı olarak geleceğinin hazırlanması amacıyla iyileştirme çalışmaları yapılmaktadır.

Bu çalışmalarda, suça sürüklenen çocuklar ve ailelerinin yaşadıkları ekonomik yoksunluktan çıkış olarak hırsızlık (konut, otomobil, işyeri vb.) ya da uyuşturucu satıcılığı gibi yasadışı işleri seçmek zorunda oldukları görülmektedir.

Suçta yönelen çocukların ailelerinde de suç geçmişi bulunmaktadır. Bu açıdan bakıldığında özellikle ailesi ve sosyal çevresinde suç işleme davranışı olan çocuklarda da aynı şekilde suçla tanışma olasılığının yüksek olduğu görülmektedir. Ailesi tarafından suça karıştırılan çocukların suçla ilişkisi olmayan çocuklara oranla kendilerine olan güvenleri sosyal çevresinden aldıkları güçle birlikte daha yüksektir. Bununla birlikte ya-

şıtlarının taşınması gereken kişisel özelliklere nazaran suça itilmiş olan çocukların fiziki ve zihinsel olarak geride oldukları ancak kendini ifade etme ve sosyalleşme oranlarının yaşlıtlarına göre daha ileride oldukları gözlenmektedir.

Suçla karışan çocukların, özellikle aileleri tarafından eğitim görmelerinin engellenmesi nedeniyle algılamada problemler yaşadıkları ancak bedensel aktiviteleri yerine getirme konusunda akranlarına oranla ileri düzeyde oldukları düşünüldüğünde, ailesinin baskısı ile suça karışıp karışmama arasında ikilemde kalan bu tür çocukların ileriki dönemlerde kişilik parçalanmaları yaşadıkları da görülmektedir. Risklerden korumak bu noktada ailenin baskısından ve suça itilmelerinden korumakla da ilişkilidir. Çocukların ebeveynleri ile birlikte aile ortamında yaşamalarını sağlamaya çalışırken diğer taraftan da ailenin edindiği olumsuz alışkanlıklarından vazgeçmeleri için yapılacak çalışmaların aile ve çocuk odaklı olması gerekmektedir. Yapılacak bu çalışmalarda çocuğun suça karışmasını etkileyen psiko-sosyal faktörlerinde göz önünde tutulması gerekmektedir.

Daha önceki klasik çocuk koruma yöntemlerinde çocukların ailesi yanında herhangi bir şekilde suçla tanıştırılmaları ve suça karıştırılmaları sonrasında çocuğun yargılanması, gereken cezanın verilmesi anlayışı hâkim uygulamalardan birisiydi. Ancak tüm toplumlarda bu uygulamanın çocuğun ilerideki hayatını olumsuz etkilediği ve ceza vermenin ço-

cuğun tüm yaşantısında kalıcı izler bıraktığı görüldüğünden bu uygulamalara son verilmeye başlanmış ve ceza vermenin yerine çocuğun sosyal çalışma ile suçtan uzaklaştırılması sağlanmaya başlanmıştır. Ülkemizde ise bu durum Çocuk Koruma Kanunu ile değiştirilmeye başlanmış ve çocuğun psiko-sosyal durumu göz önüne alınarak suçtan uzaklaştırılması, yaş durumu gözetilerek adil yargılanması ve toplumla yeniden bütünleştirilmesini hedefleyen uygulamalar yapılamaya çalışılmaktadır. Sosyal hizmet mesleğinde taraf olunan çocukların, tümü için aynı uygulamaları savunmak, suçun çeşidi ve farklılığını da gözeterek adil yargılanmalarında yanında yer almak gerekir. Çocuğa temel güvencelerin verilmesinin yanı sıra savunması ve savunulması için tüm tedbirlerin de alınması gerekmektedir. Ancak ülkemizde bu durumun sistemli bir uygulamaya dönüştüğünü söylemek biraz zor olacaktır.

Çocuk haklarını savunucu bir yöntem olarak uygulanan kurum bakımında, suç unsuru olan davranışları gerçekleştiren çocukların kendine ve çevresindekilere zarar verme davranışının ortadan kaldırılması için çalışmalar yapmak zorunludur. Çünkü suça karışan çocuğun kendini savunma mekanizması olarak kullandığı şiddet gösterme ve acındırma yöntemi sıklıkla kullanılan bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır.

Özellikleri ve farklılıkları nedeniyle bu çocuklara toplumun bakış açısını değiştirmek içinde çalışmalara bu noktada devam edilmesi önem ka-

zanmalıdır. Cezaevi deneyimi yaşamış olan bireylerin dışarıdaki hayatta ne kadar zorlandıkları, toplum desteğinden yoksun olarak yaşamaya çalıştıkları bilinen bir gerçektir. Bu nedenle çocuk olarak tanımlanan tüm kesimin cezaevi deneyimi yaşatılmadan suç davranışından uzaklaştırılmaları için koruma, bakım ve iyileştirme merkezlerinin işlevi oldukça büyüktür. Her ne kadar kurum bakımının çeşitli riskleri de olsa, çocukların suç ve buna bağlı geliştirdikleri davranışlardan uzaklaştırılmaları onların iyi bir yaşam sürdürmelerine yardımcı olacaktır. İyileştirme programında aile ve sosyal çevre ile birlikte çocukla çalışılması ve bu bağların koparılmadan devam ettirilmesi iyileştirmenin bir parçası olarak görülmelidir. Her çocuğun eğitim hakkının yerine getirilmesi kadar yaşadığı travmaların giderilmesi, mesleki programlara dâhil edilmesi de önemlidir.

Tüm bu çalışmalarda özellikle çocukların dinlenilmeye ihtiyacı olduğu, kendini ifade etmelerine fırsat verilmesinin çocuğun kendi dünyasında kurmaya çalıştığı umutlarını söndürmeden hayatlarına devam etmeleri için rehberlik çalışmaları yapılması da çok değerlidir. Temel nokta olan çocukların korunması ilkesi, çocuklar için risklerin en az olduğu durumu seçmekse suça karışmalarının getirdiği sonuçların hayatlarında bıraktığı kalıcı izlerin ortadan kaldırılmasıdır. Bu bağlamda çocuğun ailesi yanında korunmasının mümkün olmadığı durumlarda kurum bakımına alınmalarının bir çö-

züm olduğu savunulması gereken bir konudur.

AİLE MAHKEMELERİNDE VE İCRAYLA ÇOCUK TESLİMİNDE GÖRÜLEN BİR SORUN; EBEVEYNE YABANCILAŞMA SENDROMU

Yıldız ÇAKMAK*

Özet

Ebeveyne yabancılaşma sendromu, ebeveynlerin ayrılık ve boşanma süreçlerinde yaşanan, yargıya da yansıyan ancak çocuğun maruz bırakıldığı “ebeveyne yabancılaşma” ile yaşatılan duygusal ihmal/istismarın bu alanda çalışanlar tarafından da yeterince bilinmemesi nedeni ile gerekli mesleki müdahalenin de yapılamadığı, ebeveynlerin ayrılması sürecinde çocukların sıklıkla yaşadığı ama yeterince bilinmeyen sorunlardan biridir. Bu çalışma, bu alanda çalışanlarda ayrılık/boşanma sürecinde yaşanan bir duygusal ihmal ve istismar olan “ebeveyne yabancılaşma sendromu” ve çocuğun kurumsal olarak da hukuki süreçte istismar edilmesi ile ilgili farkındalık, duyarlılık yaratmayı ve önlem geliştirebilmeyi amaçlamaktadır.

Giriş

Ayrılık/boşanma süreci tüm aile bireyleri için örseleyici süreçlerden biridir. Ebeveynler ve çocukların ya-

şamlarındaki bütün dengelerin bozulduğu, yaşamlarının, ilişki biçimlerinin, sosyal çevrelerinin, ekonomik durumlarının değiştiği, kaotik (belirsiz) bir dönemdir ve yeni dengeleri, uyum sürecini gerektirmektedir. Ebeveynler bu süreçte kendi yaşadıkları sorunlara odaklaşmakta ve çocuklarını önemsemelerine rağmen, farkında olmadan ya da olarak, çocuklarının özellikle duygusal gereksinimleri başta olmak üzere ihtiyaçlarını görememekte, çocuklarını duygusal olarak ve yanı sıra fiziksel olarak da ihmal edebilmektedirler.

Eşler arasındaki çatışma düzeyinin yüksek olduğu boşanmalarda, çocuğun yanında olduğu ebeveyn, sözleri, davranışları, tutumlarıyla çocuğu diğer ebeveyne ilişkin olarak aşılama- ta/beynini yıkamakta, etkilemektedir. Çocuklarda diğer ebeveyne ilişkin, haksız olarak olumsuz duygu, inanış, düşünce ve korku ortaya çıkmaktadır (Kelly ve Johnson, 2001).

Çocuklar, ebeveyninin bu söylemlerine kendileri de katılarak ayrı oldukları diğer ebeveynle görüşme ve ilişki kurmaya direnç göstermekte, istememekte ve bunu ifade etmektedir. Bu durum Adli Psikiyatrist Richard Gardner (1998) tarafından “Ebeveyne Yabancılaşma Sendromu” (EYS) olarak tanımlanmıştır (Baker, 2007).

Bu tür durumlar genellikle mahkemeye yansır ve reddedilen (yabancılaştırılan) ebeveyn, çocukları ile görüşme hakkını kullanmaya çalışır. Ancak zaman, velayet sahibi ebe-

* Sosyal Hizmet Uzmanı, Ankara Adliyesi 1.Aile Mahkemesi

veynin lehine işler, mahkemeyi aylarca, hatta yıllarca uzatabilir. Taraflar sonunda bir hâkimin karşısına çıktıklarında, çocukların duyguları o kadar katılmış olur ki yumuşatmak mümkün olmaz (Benedek ve Brown, 1997). Yabancılaştırılan ebeveyn için hukuk mücadelesi zor, acı ve pahalı olsa bile vazgeçmemesi gerekir. Çocuğun, yabancılaştırılan ebeveynle ilişkisi zorunlu olarak sağlandığında (çocuğun icrayla teslimi gibi), görüşmeler başladıktan bir süre sonra çocukların duyguları genellikle yumuşar ve reddettikleri ebeveyne sevecen davranmaya başlarlar. Çocukların reddetmelerinin nedeni, eğer reddetmeyi kabul etmezlerse, birlikte yaşadıkları ebeveynin sevgisini kaybetmekten korkmaları ya da zor durumda olan ebeveyne destek vermeleri gerektiğini düşünmeleridir (Benedek ve Brown, 1997). Bu süreçlerin duygusal olarak örseleyiciliği, zorluğu ve pahalı olması bir süre sonra yabancılaştırılan ebeveynin, tek taraflı çabalamaktan yorulduğu için çocukları ile görüşmekten tamamen vazgeçmesine neden olabilmektedir.

Çocuğun ebeveyne yabancılaştırıldığı bu süreçte, ebeveynin dışında mahkemede yer alan profesyoneller de aynı yabancılaşmayı destekleyen bir tutumu farkında olmadan pekiştirebilmektedir. Mahkeme, Uluslararası Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne göre çocuğun velayetle ilgili görüşünü almak için, çocuğun sonraki tüm yaşamını belirleyecek velayet ve velayeti alamayan ebeveyn için şahsi i-

lişki düzenlemesi gibi önemli bir kararı, 5–10 dakikalık bir görüşmeyle ve çocuğun yaşadığı ebeveyne yabancılaşması görülmeyerek ya da göz ardı edilerek, çocuğun sağlıklı gelişimi için gerekli diğer dinamikler dikkate alınmaksızın verebilmektedir. Hakim, çocuğu duruşma salonuna çağırarak ve çocuğun çok sevdiği ya da yabancılaştırılmaya başladığı ebeveynleri arasında tercih yapması hem de Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne göre istenmekte, çocuğun yaşamıyla ilişkili kararlara katılımı sağlanmaktadır! Mahkeme doğru bir yaklaşımla çocukla uzmanların görüşmesini ve uzmanın rapor hazırlaması istediğinde de benzer bir hata mahkemedeki uzmanlar tarafından da yapılabilmekte, gerekli fiziksel koşulların, sosyal ortamın oluşturulmadığı ve güven ilişkisinin sağlanmadığı, çocuğun ebeveyne yabancılaşmasından görüşme teknikleri ve basit testlerle uzaklaştırılmadan, uzmanlar da çocuğun görüşünü! alabilmektedir.

Aile mahkemesindeki uzmanların bir çocuğun velayet ve şahsi ilişki değerlendirmesini yaparken en fazla dikkat etmesi gereken konulardan biridir “Ebeveyne Yabancılaşma Sendromu” (EYS). Mahkeme uzmanları, ebeveynlerle, çocukla yaptıkları ayrıntılı görüşme ve çocuğun her iki ebeveyniyle ilişkisinin gözlemlenmesinin yanı sıra çocukla ilişkili diğer profesyonellerle görüşerek (icrayla teslimi söz konusu olmuştaysa orada görev alan uzman, okuldaki öğretmen, rehber öğretmen, kreşteki

öğretmeni, gittiyse doktor, psikolog gibi) ve hatta istismar/ihmal şüphesinin olduğu durumlarda çocuklara yönelik özel birimlere, üniversitelerden görüş alarak ve sürece dayalı terapötik gözlemler sonucu, velayet ve şahsi ilişkiye dair sağlıklı değerlendirme yapabilir. Mahkemedeki uzmanlar, tüm bu ayrıntılı görüşme ve diğer profesyonellerden edindiği bilgilerle, çocuğun sürecine ilişkin bütüncül bir fotoğraf görebilir, sağlıklı bir değerlendirme ve buna göre yönlendiricilik yapabilir. Velayet değerlendirmelerinde öncelikle, EYS'na ilişkin bir sorun olup olmadığı değerlendirilmeli, dosya da icrayla çocuk teslimine ilişkin bir tutanak varsa EYS öncelikle irdelenmeli, bunun ardından çocuğun yararına olacak velayet ve şahsi ilişki değerlendirmesi yapılmalıdır. Çünkü çocuk için anne-baba ayrılığının örseleyici olmasının nedeni çocuğun çok sevdiği ve ihtiyaç duyduğu ebeveynlerinden birinin, yaşamından belirsiz bir şekilde çıkması/çıkarılması ana/baba yoksunluğu yaşatılmasıdır.

İcra ile çocuk teslimine ilişkin tutanaklar, ebeveynler arasında yaşanan sorunlu durumu işaret eden ancak sorunun bütünü görülebileceği bir aşama olmayıp, sürecin bir parçasıdır. Bu nedenle mahkeme uzmanlarının icrayla çocuk teslimini, sürecin bütünüyle birlikte ele alarak değerlendirmesi gerekmektedir. Ancak icrayla çocuk teslimi, uzmanın kararı tartışmaya açabileceği, çocuk hakkında yeni bir karar vereceği, ya da uygun bulmuyorum diyebileceği bir

aşama değil, icra kararının uygulandığı bir yerdir ve kararı uygulamakla yükümlüdür. Mahkemenin verdiği kararın irdelenebileceği yer yine mahkeme sürecinin kendisidir, icra süreci değildir. Üstelik çocuğun gelmek istememesi ve gösterdiği direnç de çoğunlukla EYS'nun ne kadar yoğun yaşandığına ilişkin bir göstergedir. Uzmanların, çocuğun gelmek istememesini, diğer ebeveynin çocuğa kötü davranması istismar ihmal gibi görmesi, durumu doğru değerlendirmeyip, tersine *ebeveynine yabancılaştırılan çocuğun* uzmanlarca da ebeveyne yabancılaştırılması anlamına gelmektedir. Yaşanan çok ciddi ve yaygın bir istismar olan EYS'nun görülmemesi anlamına gelmektedir ve bu çok ciddi bir mesleki hatadır. İcra ile çocuk tesliminde görev alan bir uzmanın yapabileceği şey, bu konuda gözlemlediği olumsuzlukları tutanaklara aktararak ve taraflara bu sürece ilişkin yapabilecekleri hakkında (hukuksal, psikolojik, sosyal boyutuyla) sağlıklı bilgi vererek tarafları yönlendirmek ve bu konuda ayrıntılı değerlendirme yapabilecek mahkeme uzmanlarına bütünlüklü değerlendirmenin yapılabilmesi için tutanakla kayıt altına alıp, bilgi aktarmaktır.

Çocuğun ebeveyne yabancılaştırılmasında, çocuğun diğer ebeveyne verilmemesi, gösterilmemesi için birçok engelleyici yöntem yabancılaştırılan ebeveyn tarafından farkında olmadan da geliştirilebilmektedir. Çocuğun hasta olduğu ya da gitmeyi istemediği, ya da diğer ebeveynin

çocuğa kötü davrandığı, psikiyatrik sorunu olduğu, çocuğa zarar verebileceği, çocuğu istismar/ihmal ettiği gibi birçok iddia ileri sürülmektedir. Bu iddialar elbette ki doğru olabilir, ancak bu iddiaların doğruluğunu mahkemede kanıtlaması gerekmekte, o zamana kadar düzenlenen velayet ve şahsi ilişki yürürlükte olmak durumundadır.

Çoğunlukla çocuğu vermek isteyen ebeveyn, çocuğun alınmasını engellemek için çocukla ilgilenilmediği, ihmal edildiği ya da istismar edildiği, çocuğun hasta olduğunu söyleyerek çocuğun alınmasından vazgeçilmesi için icra memuru ve uzmanı ikna etmeye çalışmaktadır. Çocuğun bu gerekçelerle alınmaması doğru, mesleki bir tutum değildir. Çünkü çocuğu alacak olan kişi de bir yabancı değil çocuğun öz anne/babasıdır ve hasta olan çocuğunun bakımını diğer ebeveyn kadar sağlamak için çaba gösterecek, çocuğunun ihtiyaçlarını karşılamaya çalışacak kişidir. Hatta doktora ya da hastaneye götürülmesini sağlayarak çocuğun daha iyi bir tıbbi bakım almasını, ya da diğer ihtiyaçlarının karşılanmasını bile sağlayabilir. Uzunmıramız gereken, **çocuğu almaya çalışan ebeveyn bir yabancı değildir, çocuğun anne/babasıdır.** Tersine, uzmanların bu engelleyici ebeveyn tutumuna destek vermeyecek, çocuğun ebeveyne yabancılaşmasını engellemesi, doğru, mesleki tutumu geliştirmesi gerekmektedir. İcrayla çocuk tesliminde genel kural "çocuğun her koşulda alınması" ol-

mak durumundadır. İstisna durumlar içinse (diğer ebeveynle görüşmesini engelleyecek tek şey enstest gibi ciddi istismar ve ağır ihmallerdir) bunlar da bile vakanın ayrıntılı değerlendirmeye, özgün koşulları dikkate alınarak, çocuğun ebeveynle ilişkisinin uzman ya da tarafların güvendiği bir kişinin eşliğinde, gözetim şeklinde de olsa sürdürülmesi gibi seçenekler düşünülmelidir. Çünkü çocuk için anne ve babasını her koşulda görmek, bilmek ve onlarla birlikte yaşamak temel bir haktır.

Sonuç ve Öneriler

EYS dikkate alınarak (icrayla çocuk teslimi, çocuğun görüşünün alınması koşulları, velayet ve şahsi ilişki gibi) gerekli hukuki ve sosyal düzenlemelerin yapılması,

Boşanma sürecinde yaşanan EYS'ye ve kurumsal istismara ilişkin aile mahkemesinde çalışan hakimlerin, uzmanların, avukatların bilgilendirilmesi,

Boşanma sürecinde yaşanan EYS'ye ilişkin ailelere bilgilendirme ve danışmanlık hizmetinin sunulduğu programların oluşturulması,

Kaynakça

Kelly, J.B. ve Johnson, J.R. (2001). "The Alienated Child: A Reformulation of Parental Alienation Syndrome". *Family Court Review*, Vol: 39, No.3.

Baker, A.J.L. (2007). "Knowledge and Attitudes about the Parental Alienation Syndrome: A Survey of Custody

Evaluators". *The American Journal of Family Therapy*. 35: 1-19.

Benedek, E.P. ve BROWN, C.F. (1997). *Boşanma ve Çocuğunuz, Çocuğunuzun Boşanmanızla Baş Etmesine Nasıl Yardımcı Olursunuz?* Çev: Serap Katlan, HYB Yayınevi, Ankara.

CEZA İNFAZ KURUMLARINDA HÜKÜMLÜ VE TUTUKLULARA YÖNELİK EĞİTİM VE İYİLEŞTİRME FAALİYETLERİ

Özlem Ayda ŞAHİNKOL *

Özet

Adalet Bakanlığı tarafından, çağdaş infaz anlayışına paralel olarak hükümlü ve tutukluları, topluma yapıcı ve yararlı bireyler geliştirmek ve güçlendirmek amacıyla eğitim programları yürütülmektedir.

Ceza infaz kurumlarında yapılan eğitim ve iyileştirme faaliyetlerinin bir bölümü Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif evleri Genel Müdürlüğünün yayın organı olan “Sesleniş” isimli Gazete’de yayımlanmaktadır. Gazete’ye www.cteseslenis.adalet.gov.tr adresinden ulaşılabilir.

Okuma-Yazma Yetişkinler II. Kademe Eğitimi Başarı ve İlköğretim Bitirme Kursları

Okuma yazmayı bilmeyen, ilkokulu bitirmemiş ve ilköğretim diploması olmayan hükümlü ve tutuklular bu kurslara katılmak zorundadır. Kurslar kurum öğretmeni tarafından açılır. Adalet Bakanlığı ile Milli Eğitim

* Sosyal Hizmet Uzmanı, Adalet Bakanlığı, CTE Genel Müdürlüğü Yetişkin İyileştirme Şube Müdürü

Bakanlığı arasında yapılan 21.02.2000 tarihli Protokol çerçevesinde ülkenin genel eğitim sistemi içerisindeki programlar uygulanarak diploma verilmektedir.

Meslek Eğitimi

Hükümlü ve tutukluların salıverilme sonrası yaşamlarını sürdürebilecekleri bir meslek edinmeleri çağdaş infaz anlayışının temel ön koşullarındandır. Kurumlarda meslek eğitimi çalışmalarının bir kısmı kurslar yoluyla sürdürülmekte ve kurslar sonunda başarılı olanlara sertifika verilmektedir. Kurslar; yöresel özellikler, salıverilme sonrası bir işe girme, özel bir iş yeri açabilme, meslek kredisi alabilme gibi esaslar göz önünde tutularak açılmaktadır. Bu amaçla hükümlü ve tutukluların hem mesleki eğitimi hem de tahliyelerinden sonra istihdamlarının sağlanması konusunda Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile yapılacak iş birliğinin esasları 24.07.2002 günü ilgili Bakanların imzaladıkları Protokolle belirlenmiştir. Bu Protokol’de meslek eğitimine katılan hükümlülere “cep harçlığı” adı altında ceza infaz kurumunda çalışmaları halinde alacakları ücrete yakın miktarda nakit ödeme yapılması; Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin R (89) 12 sayılı Tavsiye Kararının 5’inci bendinde yer alan “Eğitim, cezaevi rejimi içinde çalışmaya göre daha kötü bir durumda olmayacak ve hükümlü tutuklular eğitime katılmakla mali vb. hak kayıplarına uğramayacaklardır” hükmüne uygundur.

Milli Eğitim Bakanlığı ile yapılan 21.02.2000 tarihli Protokolle de il ve ilçe Halk Eğitim Merkezleri iş birliğiyle çeşitli meslek kursları düzenlenmektedir.

Meslek eğitiminin sadece kurumun imkânlarıyla değil, ilgili kurum ve kuruluşların katılımı ile sağlanması; kurum dışında uygulanan eğitim ile ceza infaz kurumunda uygulanan eğitim arasında önemli bir fark yaratılmaması açısından önem taşımaktadır. Bu durum, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin R (89) 12 sayılı Tavsiye Kararının 2'inci bendinde yer alan "Hükümlü ve tutuklulara sağlanan eğitim, dış dünyada aynı yaş gruplarına sağlanan eğitimle aynı olmalıdır ..." hükmüne uygunluk göstermektedir.

Kamu kuruluşları dışında çeşitli özel kişi veya kuruluşların da ceza infaz kurumlarında gönüllülük esasına dayanan mesleki eğitim çalışmaları teşvik edilmekte ve gerekli yardım ve kolaylık gösterilmektedir. Bu şekilde Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin "Avrupa Cezaevi Kuralları" adıyla yayımladığı R (87) 3 sayılı Tavsiye Kararının 66'ıncı maddesinin (a) bendinde öngörülen hükümlü ve tutuklulara yönelik "uygun iş rehberliği ve eğitimi" verilmesi hususundaki düzenlemesine uygunluk sağlanmaktadır.

Konfeksiyon, tekstil, bilgisayar operatörlüğü, aşçılık, marangozluk, mobilyacılık, boya-badana, kalorifer ateşçiliği, elektrikli ev aletleri bakım ve onarımı, karo-fayans döşeme gibi

birçok alanda meslek eğitimi verilmektedir.

Dini İhtiyaçlarının Karşlanması

Ceza infaz kurumlarında Din ve Ahlak Bilgisi dersine, istekli hükümlü ve tutuklular katılabilirler. Bu ders, Adalet Bakanlığı ile Diyanet İşleri Başkanlığı arasında yapılan ve 15.05.2001 tarihinde yürürlüğe giren Protokol hükümleri çerçevesinde yüksekokul mezunu müftü veya vaiz tarafından yürütülmektedir. Ayrıca her hükümlü ve tutuklu kendi dini inancına göre kutsal kabul ettiği kitabı herhangi bir sınırlama olmaksızın yanında bulundurabilir.

Müslümanlık dışında dini inancı bulunan hükümlü ve tutuklular da mensup oldukları dinin yetkili bir temsilcisi ile görüşebilirler ve onlardan dini ve manevi yardım alabilirler. Bu uygulama da Avrupa Cezaevi Kurallarının 46'ıncı ve 47'inci maddesinde güvence altına alınan; kişinin mensup olduğu dinin yetkilisi ile görüşme ve bu konudaki kitapları edinebilme hakkına uygunluk göstermektedir.

Uygulanması Zorunlu Olmayan Programlar

Bu eğitim programlarında kurum idaresi, istekli hükümlü ve tutuklulara destek olur, isteksizleri ise teşvik eder. Ancak buna rağmen hükümlü ve tutukluların aşağıda belirtilen eğitim

programlarına katılmama hakları bulunmaktadır.

Orta Öğretim

Hükümlü ve tutuklular, Açık Öğretim Lisesi kurslarına devam ederek Milli Eğitim İl Müdürlüğü'nce kurumlara gönderilen komisyonlar aracılığı ile sınavlara katılabilmektedirler. Bu programlar zorunlu olmadığından katılımın sağlanması için çeşitli teşvik yöntemleri uygulanmaktadır. Bu uygulama ile kişi, tutuklu ve hükümlü olsa da ülkenin genel eğitim sisteminden kopmamakta, salıverildikten sonra da kurumda sürdürdüğü eğitime herhangi bir hak kaybı olmaksızın devam edebilmektedir. Daha açık bir anlatımla orta öğretim aşamasında tutuklu ve hükümlü olmak, bu eğitim kademesinde kişiye kurum rejimi açısından bir dezavantaj getirmemektedir.

Yüksek Öğretim

Lise mezunu hükümlü ve tutuklular Öğrenci Seçme Sınavı'na katılma ve üniversite öğrenimine devam etme hakkına sahiptir. Hükümlü ve tutukluların Öğrenci Seçme Sınavında başarılı olmaları için hazırlık kursları açılmakta, sınavlara hazırlık ve test kitapları dağıtılmaktadır.

Hükümlü ve tutuklular, üniversiteye giriş sınavları ile açık öğretim fakültesi sınavlarına kurumlara gönderilen komisyonlar aracılığı ile katılabilirler. Bu okullara devam ederken tutuklanan ya da hüküm giyenler de ceza infaz kurumunda yüksek öğretimlerine devam edebilirler. Ayrıca,

bir yükseköğretim kurumuna devam eden öğrencinin tutuklanması ya da hüküm giymesi durumunda okul idarelerinin kabul etmesi koşuluyla, gerekli güvenlik önlemleri altında kapalı kurumlarda sınavlara katılması sağlanmaktadır.

Çeşitli nedenlerle ceza infaz kurumlarında okullarına devam edemeyen öğrencilerin müracaat etmeleri halinde öğrenim haklarının yitirilmemesi için girişimlerde bulunmaktadır. Ekstern (dışarıdan) eğitim kabul eden yüksek öğretim kurumlarında öğretim görenler de bu eğitime devam edebilmektedirler.

Sosyal-Kültürel Çalışmalar

Ceza infaz kurumlarının hükümlü ve tutuklular üzerindeki fiziksel ve psikolojik olumsuz etkilerinin giderilebilmesi için, tiyatro, müzik, resim, folklor, el becerileri, spor karşılaşmaları, satranç ve lisan kursları, konferans, konser gibi çeşitli sosyal kültürel çalışmalar düzenlenmektedir. Hükümlü ve tutuklular bu çalışmalara dinleyici ya da izleyici olarak katılabilecekleri gibi, aktif görevler de alabilirler. Ayrıca, hükümlü ve tutuklular her ceza infaz kurumunda yeterli miktarda bulunan kitle iletişim araçlarından yararlanabilirler.

Üzerinde önemle durulan sportif faaliyetler, fiziki koşullara göre voleybol, basketbol, futbol gibi takım oyunları veya masa tenisi, halter, badminton gibi kişisel çalışmalar şeklinde olabilmektedir. Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'nden sorum-

lu Devlet Bakanlığı ile yapılan 11.12.2001 tarihli Protokol çerçevesinde sportif faaliyetler düzenlenmekte, görevlendirilecek hakem ve antrenör tarafından, kurum personelinin bu alanda yetiştirilmesine yönelik çalışmalar yürütülmektedir. Ceza infaz kurumlarındaki sportif faaliyetler için gerekli malzemeler bu Protokol uyarınca Gençlik ve Spor Müdürlüklerince karşılanmaktadır.

Bu uygulama beden eğitimi ve eğlendirici etkinliklerin hükümlü ve tutukluların fizik ve akıl sağlığı için önemli olduğunu vurgulayan Avrupa Cezaevi Kurallarının 83 ve 84'üncü maddelerine uygundur.

Ayda en az bir kez çeşitli kurum ve kuruluşlardan gelen şahıslar (mühendis, polis, öğretmen v.s.) tarafından bir defada bir saati geçmeyecek şekilde konferanslar, seminerler düzenlenmektedir. Bu etkinlikler, kurumların konferans ve tiyatro salonları gibi özel amaçlı yerlerinde, böyle bir yerin bulunmaması halinde ise ceza infaz kurumlarının uygun mahallerinde yapılmaktadır. Ayrıca açık ceza infaz kurumlarındaki hükümlü ve tutukluların kurum dışında da çeşitli kurum ve kuruluşlarla sportif müsabakalar yapmaları sağlanmakta, toplumsal iletişim ve etkileşime özel bir önem verilmektedir.

Kütüphane Çalışmaları

Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevleri Kütüphane ve Kitaplık Yönetmeliğinin 4'üncü maddesine göre ağır ceza merkezlerinde ceza infaz kurumları

ve tutukevlerinde bir kütüphane, diğer ceza ve tutukevlerinde ise birer kitaplık kurulur. Hükümlü ve tutuklular eğitimlerine katkıda bulunmak ve boş zamanlarını değerlendirebilmek amacıyla kurulan kurum kütüphanesi ya da kitaplıklarından yararlanabilirler.

Psiko-Sosyal Servis Çalışmaları

Ceza İnfaz Kurumlarımızda hizmet veren Psiko – Sosyal Yardım Servis Uzmanları (Sosyal Hizmet Uzmanı-Psikolog) hükümlü ve tutukluların ruh ve beden sağlığına ilişkin koruyucu, geliştirici programları araştırarak uygular, psikolojik destek ve müdahalede bulunarak çalışmalarını yürütürler.

Ceza infaz kurumunda bulunan hükümlü ve tutuklular; kurum psikoloğu ve sosyal hizmet uzmanı ile bireysel görüşme yapabilmekte, psiko-sosyal yardım programları çerçevesinde grup çalışmalarına katılabilmektedir.

Avrupa Birliği ile yürütülmekte olan Yargının Modernizasyonu ve Cezaevi Reformu Projesi çerçevesinde yürütülen çalışmalar kapsamında, ceza infaz kurumlarında uygulanacak olan Psiko-Sosyal Yardım Servisi Programları hazırlanmak üzere 2004 yılı içerisinde çalışmalar başlatılmıştır. Söz konusu programların; önce çalışma grupları tarafından kitap çalışmaları 2005 yılı içerisinde tamamlanmış, 2006 yılı içerisinde basımı yapılarak kurumlara gönderilmiş ve 2007 ve 2008 yılı içerisinde pilot

uygulama eğitimleri de dâhil olmak üzere eğitimleri verilmeye başlanmıştır.

Psiko-sosyal Yardım Servisi Programları;

- Öfke kontrolü programı
- İntihar ve kendine zarar vermeyi önleme konusunda personelde farkındalık yaratma programı
- Salıverilme öncesi mahkûm gelişimi programı
- Müebbet hapis sistemi programı
- Alkol ve madde bağımlılığı programı
- Özel gözetim ve denetim programı

Geliştirilen bu programlar dışında Milli Eğitim Bakanlığı ile işbirliği içerisinde yürütülen ve bir aile eğitim programı olan Benim Ailem Programı da kurumlarımızda uygulanmaktadır. Program; 0–6 yaş grubu çocuğu olan ailelere yönelik olarak hazırlanmış ve erken çocukluk gelişimi desteklenen çocukların sayıca artmasını hedefleyen, bu amaçla destekleyici ve koruyucu bir ortamın geliştirilmesini sağlamaya çalışan bir programdır.

Ceza infaz kurumunda bulunan hükümlü tutuklular ile dışarıda mağdur olan ailelerine ayni ve nakdi yardımlar, Valilik ve Kaymakamlıklara bağlı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarınca yapılmaktadır. SHÇEK Genel Müdürlüğü'ne bağlı İl Sosyal Hizmet Müdürlükleriyle;

hükümlü ve tutuklulardan, çocukları yuva ve yetiştirme yurdunda kalanların aile bütünlüğünü koruyabilmek için aynı il veya yakın çevresindeki illere nakillerinin yapılması amacıyla gereken işbirliği ve eşgüdüm sağlanmaktadır.

SOSYAL HİZMET BAKIŞ AÇISIYLA DENETİMLİ SERBESTLİK

Gamze ÖZKAYA *

Mehmet Can ÖZKAYA *

Denetimli serbestlik sistemi; doğru-
dan doğruya hapis dışı alternatif yap-
tırıma mahkûm edilen kişilerle, şart-
la salıverilen cezası tamamen veya
kısmen tecil edilen ya da şartlı ceza-
ya mahkûm edilen kişilerin, düzenli
olarak belirli bir merkezdeki eleman-
ların denetimi, gözetimi veya tedavi-
sine tabi olarak belirlenen yaptırım-
lara tabi olmasıdır. (Nursal, 2002:
172).

5402 sayılı Denetimli Serbestlik ve
Yardım Merkezleri ile Koruma Ku-
rulları Kanunu'nun yürürlüğe girme-
sini takip eden altı aylık süre içeri-
sinde teşkilatlanmasına merkezde
Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif Ev-
leri Genel Müdürlüğü'ne bağlı bir
Daire Başkanlığı ve buna bağlı ola-
rak taşrada kurulan ve ülke sathında
134 ağır ceza merkezinde yer alan
denetimli serbestlik ve yardım mer-
kezi şube müdürlükleri ile tamamlan-
yan denetimli serbestlik, yukarıda
tanımı yapılmış olan sistemin gerek-
liliklerini yerine getirmeye gayret
göstermektedir.

Kamu alanında sosyal hizmet mesle-
ğinin en yeni çalışma alanı olan de-
netimli serbestlik; kısa süreli hapis

cezaları yerine verilen ve suçluyu
iyileştirmeye yönelik mahkeme ka-
rarlarının denetimli serbestlik ve
yardım merkezi şube müdürlüklerin-
de görev yapan denetim görevlisi
(sosyal hizmet uzmanı, psikolog,
sosyolog ve öğretmen) ve denetleme
memurları (infaz koruma memuru)
tarafından yerine getirilen bir sis-
temdir.

Suçun tekrar etmesini önlemek, suç-
a karışmış olan bireylerin sosyal çev-
resi ile daha uyumlu ilişkiler içerisi-
ne girmeleri konusunda yardımcı o-
larak kanunlara uygun bir şekilde
yaşamının avantajlarını anlamalarını
sağlamaya çalışmak, eski hükümlü-
lerin tahliye sonrası hayatlarında
karşılaşabilecekleri psiko- sosyal ve
ekonomik sorunları aşabilmelerinde
rehberlik etmek gibi amaçları olan
denetimli serbestlik sistemi hukuk
devletinin gerçekleşmesinde önemli
bir yere ve role sahiptir.

Mahkemece denetimli serbestlik
tedbiri verilerek şube müdürlüklerine
gönderilen şüpheli, sanık, hükümlü-
ler kendilerine verilen sorumlulukla-
rı yerine getirerek cezalarını çek-
mekte, bu süre zarfında da denetim
görevlileri tarafından verilen rehber-
lik ile tekrar suça karışmamaları ko-
nusunda bilinçlendirilmektedir.

Ülke ekonomisi için de oldukça a-
vantajlı olan denetimli serbestlik sa-
yesinde ceza infaz kurumlarının yü-
kü hafifletilmekte ve şüpheli/sanık
ve hükümlülerin devlete olan mali-
yeti aza indirilmektedir.

* Sosyal Hizmet Uzmanı

Uyuşturucu madde kullanmak veya bulundurmak gibi bir suçtan dolayı tedavi ve denetimli serbestlik tedbiri verilen kişi madde bağımlılığından kurtulması için yetkili sağlık kurumları tarafından tedavi edilirken aynı zamanda denetim görevlileri tarafından madde bağımlılığının psiko-sosyal etkileri konusunda da bilinçlendirilmekte ve tedavi bu çalışmalarla desteklenmektedir.

Kısa süreli hapis cezası gerektiren başka bir suçtan dolayı mahkemenin kamu yararına ücretsiz olarak çalışma yaptırımı verdiği hükümlü denetimli serbestlik şubesinde bir kamu kurumuna veya kamuya yararlı bir dernek ya da vakıfa yerleştirilir. Bu şekilde hükümlü toplum vicdanında açmış olduğu yarayı yine toplum için çalışarak sarar.

Adli kontrol, hapis cezasının konutta çektirilmesi, suça sürüklenmiş çocuklar için eğitime devam mecburiyeti gibi seçenek yaptırımların da infaz edildiği denetimli serbestlik şubelerinde sosyal hizmet uzmanları yukarıda değindiğimiz rehberlik çalışmaları vasıtasıyla müracaatçı olarak kabul edilebilecek şüpheli/sanık, hükümlülere mesleki müdahalelerde bulunmaktadır.

Sosyal hizmet bilimi ve mesleğince denetimli serbestlik sistemi içerisinde rehberlik, genelci sosyal hizmet yaklaşımının planlı değişim sürecine paralellik arz eden bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Rehberlik vasıtasıyla sosyal hizmet uzmanı karşısındaki şüpheli/sanık veya hükümlü

ile birlikte çalışarak suçtan uzak duralabilmesi, olumlu anlamda değişim yaşayabilmesi için mesleki bir süreç izler ve kişinin bu konuda istekli olması durumunda çalışmalarına mahkemenin vermiş olduğu süre zarfında devam eder.

İnsana psiko-sosyal müdahalede bulunan psikiyatri, psikoloji, sosyal hizmet gibi alanlarda istenilen hedefe ulaşılabilmesi için gereken en önemli nokta müracaatçının da işbirliği içerisinde gönüllü olarak sürece katılmasıdır. Aksi takdirde müracaatçı ile birlikte değil, müracaatçı için veya müracaatçıya rağmen çalışma durumu ortaya çıkabilir. Denetimli serbestlik tedbiri olarak verilen rehberlik kararlarında şüpheli/sanık, hükümlüler çoğu zaman mahkemece verilen tedbiri zorunlu olarak yerine getirme eğilimi içerisinde olduğundan gönüllülük görülememekte ve bu da sosyal hizmet müdahalesinin sürecini uzatmakta ve zorlaştırmaktadır. Sosyal hizmet uzmanının karşısına mecburi olarak gelen müracaatçı ile çalışabilmek için kişiye öncelikle bunun kendisi için zorunluluktan çok yardım alabilmesini sağlayacak bir vesile olduğu aktarılmalı ve kişiye rağmen kişi için çalışma gibi bir durum mümkün olduğunca ortadan kaldırılmaya çalışılmalıdır. Aksi takdirde rehberlik herhangi bir fayda sağlayamayacak, kişi tedbiri yalnızca mahkeme kararı olduğu için yerine getirmeye çalışacaktır.

Denetimli serbestlik tedbiri verilecek olan şüpheli/sanıkların risk ve ihtiyaç değerlendirme yöntemleri kulla-

nıldıktan sonra denetimli serbestlik şubelerine gönderilmeleri bu kişiler ile çalışan denetim görevlilerin işini kolaylaştıracak ve tedbir altına alınmış kişilerin suçlu davranıştan uzak durabilmeleri adına nasıl bir planlama ve müdahale gerçekleştirileceği süreci hızlanacaktır.

Gerek hukuk sistemimiz gerekse de sosyal hizmet mesleği açısından oldukça geniş bir uygulama sahasına sahip olan denetimli serbestlik sistemi ile ilgili yeterli akademik çalışmanın olmaması alana atılacak olan uygulayıcılar için bir dezavantaj teşkil etmektedir. Bu konuyla ilgili çalışmaların yaygınlaştırılması için üniversitelere bağlı sosyal hizmet bölümlerinde akademisyenleri teşvik edecek çalışmalar yapmak ve alanda çalışan sosyal hizmet uzmanlarının da kendilerinde lisans eğitimi sayesinde var olan özelliklerden biri olan bilimsel çalışma yapabilme yönlerini kullanarak literatüre katkıda bulunmalarını sağlamak gerekmektedir.

Hukuk, sosyal hizmet, psikoloji, sosyoloji vb gibi bölümlerde denetimli serbestlik ile ilgili dersler konulması uygulayıcıları alana hazırlayacak, yargı mensuplarının denetimli serbestlik hakkında bilgilendirilmesi hapis cezasına seçenek yaptırımların sayısını arttıracak ve hizmet kalitesinin gelişmesine katkı sağlayacaktır.

İdeal bir denetimli serbestlik sistemi kurumlar arası iletişim ve ortak çalışmanın gerçekleştirilmesi ile sağlanabilir. Suçluluk birçok sosyal sorunun neticesi olarak ortaya çıkan bir

olgu olduğundan bireyleri ve toplumu bu olgudan uzak tutabilmek için birçok kurumun birlikte çalışması gerekmektedir. Bu amaca ulaşabilmek adına denetimli serbestlik sisteminin ilgili tüm kurumlarca tanınmasını sağlayacak çalışmalar yapılmalıdır.

Kaynakça

Nursal, N. (2002). *Uluslararası Cezaevi Standart Kuralları ve İlgili Sözleşmeler*. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü, Yayın İşleri Dairesi Başkanlığı Eğitim Serisi:11, Ankara.

CİNSEL SUÇTAN HÜKÜMLÜ ÇOCUKLARDA İSTİSMAR DÖNGÜSÜ

Yüksel Baykara ACAR*

Giriş

Çocuklarda¹ cinsel suçun son yıllarda artışı bilim adamlarının cinsel suç olgusunun nedenlerine odaklanmasını sağlamıştır. Bu nedenler, çocuğun bireysel özelliklerinden, çevresel faktörlere (aile, okul, iş, akran grubu vb.) kadar uzanmaktadır. Cinsel suç olgusunun daha çok yetişkinlikle birlikte düşünülmesi, çocuklarda cinsel suç olgusunu açıklamaya çalışan teorileri de etkilemiştir. Bu teoriler, çoğunlukla yetişkin cinsel suçunu açıklayan teoriler adapte edilerek, çocuklardaki cinsel suç olgusunu anlamakta ve açıklamakta kullanılmaktadır. Bu çalışmada, çocuklarda cinsel suç olgusunun nedenleri kısaca tartışılacak ve bir araştırma bulguları ışığında (Baykara Acar 2004) cinsel suçtan hükümlü çocukların yaşam öykülerindeki istismar döngüsü üzerinde durulacaktır.

* Doç., Dr., Hacettepe Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü Öğretim Üyesi.

¹ Avrupa’da ve ABD’de genç/ergen (juvenile) kelimesi 13–18 yaş arasındaki bireyleri içermektedir. Çocuk kavramı daha küçük yaşta kişiler için kullanılmaktadır. Bu çalışmada kullanılan çocuk kavramı 13–18 yaş arasındaki bireyler için kullanılmaktadır.

Cinsel Suça Yönelen Çocuklara İlişkin Modeller

Bugün literatürde çocuk ve gençlerde cinsel suça yönelmeyi açıklayan ve en çok kabul gören iki model bulunmaktadır. Bunlar, Becker ve Kaplan’ın (1988) modeli ve Lane’in (1997) Cinsel istismar Döngüsü Modeli’dir. Becker ve Kaplan’ın modeli’ne göre ilk işlenen cinsel suç, sosyal yalıtım, dürtü davranım bozukluğu, sınırlı bilişsel beceriler, fiziksel ve/veya cinsel istismar geçmişi (Masson ve Erooga 1999: 2) sosyal becerilerin olmayışı, cinsel olmayan bir sapma hikâyesine sahip olma gibi **kişisel özellikler**; zora dayalı cinsel davranışı (coercive sexual behaviour) destekleyen aile inanç sistemleri, zayıf sosyal ilişkiler ve empatiyi (Masson ve Erooga 1999: 2) içeren **aileyle ilgili özellikler**; erkeğin zora dayalı cinsel davranışını destekleyen toplum, anti sosyal davranış gösteren **arkadaş grubu** (Masson ve Erooga 1999: 2) ve sosyal dışlanma gibi **sosyal çevresel değişkenlerin** bir kombinasyonu sonucudur (Beck 1998: 319–320).

Lane’in Cinsel İstismar Döngüsü Modeli, Lane ve Zamora (1982, 1984; akt. : Lane 1997) tarafından oluşturulmuş ve sonradan Sandy Lane (1991, 1997) tarafından geliştirilmiştir. Lane ve Zamora’nın (1982, 1984; akt. : Lane 1997) ergenlerle çalışma deneyimleri cinsel istismar döngüsü kavramının gelişimini sağlamıştır. Bu döngü, problematik durumlara ve etkileşimlere verilen disfonksiyonel tepkilerle ilgilidir.

Modelde tepkiler, daha sonra cinsel-leştirilecek olan güç ve kontrolün bozuk bir biçimde algılanmasında temellenmektedir. Çocuk için cinsel istismar döngüsü, istismar davranışından önce, süresince ve sonra bilişsel ve davranışsal ilerlemelerle temsil edilmektedir (Lane 1997: Masson ve Erooga 1999: 9). Çocuğun sahip olduğu yaşam deneyimleri ve inançları onları bir olay, etkileşim ya da probleme karşı çaresizlik duygularıyla (olay) tepki vermelerinde, stres verici olarak deneyim etmelerinde ve o anda güvensiz (olumsuz beklenti-negative anticipation) olarak beklentiye girmelerinde uygun hale getirmektedir. Çaresizlik duyguları sorunundan, duygulardan ve beklenen sonuçlardan (kaçış) kaçma isteğine eşlik etmektedir. Etkinin süresi geçicidir ve güç temelli davranışlar ve seks gibi (fantezi) iyi hissettirecek diğer davranışları düşünmeye neden olur. Kontrol ya da baskınlığın kullanımı, sonunda cinsel olarak (cinsel istismar) ifade edilir. İşte o zaman, davranışın bilgisi ve yakalanmış olmanın (kaçıcı düşünme-fugitive thinking) dışsal sonuçlarının korkusu ile baş etmeye ihtiyaç duyulur. Bu anksiyete ya da rahatsızlığı tolere edememe sonradan düşünme bozuklukları ya da bilişsel bozuklukları içeren davranışa neden olur. Döngü, rahatsızlığı geçici olarak azaltan problemi çözmeyen fakat uygun olmayan baş etme mekanizmaları yoluyla temsil edilir (Masson ve Erooga 1999: 10). Becker (1998: 319), modelin çocuğun olumsuz benlik imajına sahip olmasıyla başladı-

ğını ifade etmektedir. Olumsuz benlik imajı, çocuğun kendine yönelik olumsuz tepkilerle karşı karşıya kalması durumunda, uygun olmayan baş etme stratejilerinin kullanma olasılığını artırmaktadır. Olumsuz benlik imajı da bireyin diğer bireylerden olumsuz tepki almasının belirleyicisi olmaktadır. Becker (1998: 320) bu önceden beklenen (anticipated) reddedilmeye karşı çocuğun, kendini korumak amacıyla izole ettiğini, toplumdan çektiğini ve kontrol eksikliği veya güçsüzlük duygularını ödünlemek için fanteziler kurmaya başladığını ifade etmiştir. Righthand ve Welch (2001: 44) bu sürecin, suç davranışı ile sonuçlandığını ve suç ile çocuğun daha fazla olumsuz deneyimler yaşadığı, reddedilme duygularının arttığı ve olumsuz benlik imajının daha da güçlendiğini ifade etmektedir “İstismar zinciri teorisi”, çocuklukta cinsel istismara maruz kalmanın yetişkinlikte cinsel istismara yönelmenin göstergesi olabileceğini vurgulamaktadır. Çocuklukta yaşanan cinsel istismarın daha sonra istismar davranışı için model oluşturacağı ve yetişkinlikteki cinsel yakınlık kurmayı zorlaştıracığına yönelik bir açıklama ortaya konmuştur (Hall ve Hirschman 1991; akt. : Haywood ve Diğerleri 1996: 1234).

Her iki modele bakıldığında cinsel suça yönelmede bireyden çevreye uzanan bir faktörler dizisinden bahsetmek mümkün görünmektedir. Yapılan araştırmalar, cinsel suça yönelen çocuklarda bireysel özelliklerin (Akademik ve bilişsel fonksiyon,

ruh sağlığı durumları, madde bağımlılığı vb.) yanı sıra, sosyal ve çevresel faktörlerin (aile, çevreyle ilişkiler, pornografi vb.) de cinsel suç açısından önemli olduğuna işaret etmektedir. Söz konusu bu faktörler, çocuğun suça yönelmesinde olumsuz role sahiptir. İşte bu çalışmada, bir araştırma ışığında söz konusu bu faktörlerin, çocuğun içinde bulunduğu istismar döngüsündeki yerine dikkat çekilmektedir. Cinsel suçtan hükümlü çocukların yaşam öykülerini almak yoluyla suça yönelme nedenlerini belirlemeyi amaçlayan söz konusu araştırma ile, çocukların yaşam öykülerindeki istismarın nasıl bir döngü oluşturduğu üzerinde durulacaktır.

Yöntem

Araştırmada, çocuklara özgü bir ıslah kuruluşunda 30 cinsel suçtan hükümlü çocukla derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Yaklaşık üç ayda tamamlanan görüşme süreleri, 55 dakika ile 4 saat 25 dakika arasındaki değişmiştir. Çocukların yaş ortalaması 16. 66'dır. Çocukların % 60'ından fazlasının ilköğretimini tamamlamadığı görülmektedir. % 66'sı en uzun süre köy ya da ilçede yaşamıştır. Çocukların tamamı, ıslah kuruluşuna gelmeden önce sigara, alkol ya da esrardan en az birini kullanmış ya da kullanıyor durumdadır. Görüşülen çocukların yarısının suç öncesinde özellikle öfke kontrolü ve uyumsuzluk nedeniyle bir psikiyatr-dan yardım aldığı belirlenmiştir. Görüşülen tüm çocukların, arkadaş gruplarında madde bağımlılığı oldu-

ğu ve arkadaşlarının polisle karşı karşıya gelmiş olduğu öğrenilmiştir.

Çocukların cinsel suça yöneldiği yaş ortalamasının 15 olduğu görülmektedir. Mağdurların % 63.33'ünün kız çocuğu olduğu, mağdur çocukların (kız ya da erkek) % 36. 66'sının on yaşından küçük olduğu belirlenmiştir.

Yaşam Öyküleri ve İstismar Döngüsü

Çocukların yaşam öyküleri belli başlıklar altında alınmıştır. Bu öykülerde istismarı düşündüren veya doğrudan istismar olan durumlar/yaşantılar aşağıda kısaca ele alınmaktadır.

Çocukluk Yaşamları

Görüşmelerde çocukların, çocukluk yaşantılarından bahsederken daha çok yaşadıkları güçlükler üzerinde durduğu görülmektedir. Bu güçlükler küçük yaşta çalışmak zorunda kalma, aile yaşamına ilişkin sorunlar, eğitim yaşamlarını devam ettireme-me, oyun oynayamama vb. ifade edilebilir. Görüşülen çocukların çoğunluğu, yaşadıkları güçlükleri dile getirirken çocukluklarını yaşayamadığını ifade etmiştir. Sorunları ve yüklen-dikleri sorumluluklar düşünüldüğün-de aslında çocukların, çocukluk yıllarında "küçük birer yetişkin" olduk-ları/olmak zorunda bırakıldıkları söylenebilir.

Aile Yaşamları

Çocukların ailelerin çoğunlukla kalabalık (ortalama çocuk sayısı 4.7)

ve yoksul aileler olduğu görülmektedir. Ailelerinde önemli iletişim ve etkileşim sorunları (alkol alan baba ya da ağabeyin varlığı, babanın evde çocuklara ve eşine şiddet uygulaması, babanın baskıcı ve kısıtlayıcı tutumu gibi) söz konusudur. Çocukların tamamına yakını ailede kendilerine olan ilginin olmayışı veya ilginin yetersizliğinden bahsetmektedir. Sorunlarını konuşacak kişinin olmadığı çoğunlukla ifade edilen konular arasındadır. Ailede kısıtlayıcı ve baskıcı ya da aşırı serbestlik tanıyan tutumların ön planda olduğu görülmektedir. Ailelerde iki uçta hüküm süren kuralların (kuralsızlık- çok fazla kural) varlığı dikkat çekicidir. Ailede yaşadığı şiddet (özellikle dayak yeme), çoğu çocuğun evden kaçmasına ve evden kaçmaları da tekrar dayak yemelerine neden olmaktadır.

Ev ve Çevre

Oturulan evler, bakımsız ve kalabalık nüfusa göre çoğunlukla az sayıda odaya (iki veya üç oda) sahiptir. Ailelerin ya gecekondu bölgeleri olarak nitelendirilebilecek yerlerde ya da kentin kenar bölgelerinde sanayinin yer aldığı, yoksul ailelerin bulunduğu mekânlarda yaşadığı görülmektedir. Sosyal-kültürel olanaklar olarak oturulan çevrede okul, bilardo salonu, internet kafe, kahvehane, atari salonu, halı saha ve parkların varlığı söz konusudur. Çocukların tamamına yakını, boş zamanlarında sıklıkla bilardo salonları, internet kafe ve kahvehanelere gitmektedir.

Arkadaş Grubu

Çocukların arkadaş grubunu yaşıtla- rının yanı sıra büyük yaşta, çoğunlukla erkek çocuklar (veya gençler) oluşturmaktadır. Arkadaş grubundaki çocuklar birbirine benzer özelliklere (aile, eğitim, çalışma, yoksulluk vb. açısından) sahiptir. Çocuklar, arkadaşlık kurma da edilgen konumdadır ve karşı tarafın arkadaş olma konusunda girişimini beklemektedir. Arkadaş grubunda kesici, yaralayıcı bir alet taşıma alışkanlığı ve madde bağımlılığı önemli bir yer tutmaktadır. Çocukların tamamına yakını karşı cinsle iletişim kurma konusunda çekingen davranmakta ve sorun yaşamaktadır.

Okul Yaşamı

Çocukların çoğunun okul başarısı düşüktür. Çeşitli nedenlerle (yoksulluk, çalışma ve okul yaşamını birlikte yürütme güçlüğü, okul başarısızlığı vb.) okulu terk etmek zorunda kalmış oldukları görülmektedir (Çoğunluğu ilkökul mezunudur ya da ortaokul terk durumdadırlar).Okulda yaşadıkları kavga ve çeşitli problemler nedeniyle “problem çocuk” olarak damgalandıkları ve dışlandıkları görülmektedir. Okuldan kaçma davranışı yaygındır ve okuldan kaçma durumunda, çocuklar ailelerinden şiddet görmekte ve şiddet gördükleri için de evden ya da okuldan tekrar kaçmaktadırlar.

İş Yaşamı

Çocukların çoğunun ilkökul dördüncü ve beşinci sınıfta çalışmaya baş-

ladıkları görülmektedir. Çalışma nedenleri arasında ailesine maddi katkıda bulunma ve kısa yoldan meslek sahibi olma isteği, okumayı zor bulma, kendi sorumluluğunu üstlenme isteği ve çalışmayı isteme vb. sayılabilir. Sık iş değiştirme ve beceri gerektirmeyen işlerde (mobilya iş kolunda, oto sanayinde ve hizmet sektörünün diğer dallarında -kuaför, berber, kasap, fırın, lokantacı) çalışma söz konusudur. Aileler çocuklarının işyerindeki durumuna ilişkin genellikle ilgisiz ve bilgisizdir. Bu durum çocuğun işyerinde de istismara karşı savunmasız korumasız kalmasında önemli bir yer tutmaktadır. İşyerinde şiddet görme (işveren veya çalışanlar tarafından) ve olumsuz rol modelleri (işyerindeki çalışanların alkol kullanması, silah taşıması vb.) söz konusudur.

Olay

Çocukların üçte biri dışında suç davranışı inkâr edilmektedir. Tamamı suç davranışına ilişkin pişmanlık yaşıyorken, korku yaşayanlar da söz konusudur (mağdurun yakınlarının davranışları ile ilgili). Suçla ilgili gerek ailede, gerek çevrede (oturulan semt vb.) ve gerekse ıslah kurumlarında ciddi bir damgalanma ve dışlanma yaşamışlardır. Ailedeki baskı ve kontrol eğer aile tamamen reddetmemişse, suç davranışından sonra genellikle ikinci bir yeniden kontrol ve baskı ile kendini göstermektedir.

Tutukluluk ve Kapalı Kurum Yaşantısı

Damgalanma, dışlanma ve şiddet cezavlerinde daha belirgindir. Şiddet kendini fiziksel, duygusal olduğu kadar cinsel şiddet olarak da göstermektedir. Çocuk ya da yetişkin olsun, cinsel suçtan yargılanma ya da hüküm giyme, toplumda olduğu kadar adalet sistemi içinde en kötü karşılanan ve en alt statüde suçlardan biridir. Bu durum cinsel suçtan hüküm giyen kişilerin fiziksel, duygusal ve hatta cinsel şiddetle karşılaşmalarında etkili olabilmektedir. Sampson (1994: 83), hapishanelerdeki şiddeti, “istismar kültürü” kavramı ile açıklamaktadır. Sözel istismarın, aşağılama ve tehdit ile pek çok yerde kendini gösterdiğini ifade etmektedir. Cinsel suçlular, fiziksel istismara karşı hep tetiktir.

Çocukların çoğunluğunda faça atma (kendini kesme) davranışı bulunmaktadır. Çocuklar bunalıma girdiklerinde kendilerini kestiklerini söylemektedir. Faça atmanın, çocukların kendini koruma davranışı olarak da ortaya çıktığı düşünülmektedir. Fiziksel ve cinsel açıdan şiddete açık ve korumasız olan cinsel suçtan tutuklu veya hükümlü çocukların, kendilerini keserek karşıdakilere bir çeşit gözdağı verdikleri (“eğer bana zarar vermek istersen, kendimi kesebiliyorum, sana daha fazla zarar verebilirim”) düşünülmektedir.

Çocukların çoğunun düzenli ziyaretçisi (veya görüştüğü kişi) bulunmamaktadır. Bu hem tutuklu bulunduk-

ları hem de hükümlü bulundukları süre için geçerli bir durumdur. Ailelerin de çocuklarını çoğunlukla reddettikleri düşünülmektedir. Çocukların gelecek yaşam planları arasında oturdukları çevreden başka bir şehir veya yere gitme istekleri de bu durumu güçlendiren verilerden biridir.

Çocukların şimdiye kadar tartışılan yaşam öykülerine bakıldığında suç davranışına kadar her bir parçada istismarın (ve dışlanmanın) olduğu görülecektir. Bu durum, çocuğun kendine ve çevresine ilişkin olumsuz algısını güçlendirebilmektedir. Suç davranışından sonra istismarın yanı sıra dışlanmanın da güçlendiği görülmektedir:

Sonuç ve Tartışma

Araştırmada, görüşülen çocukların çocukluk yaşamıyla birlikte en başta yoksulluk olmak üzere sorunlar yaşamaya başladığı ve ailedeki olumsuz iletişim ve etkileşimin bu sorunları artırıcı olduğu görülmektedir. Çocuğun okul çağına gelmesiyle ailede bir yetişkin olarak görüldüğü ve kendisinden ekonomik katkı beklediği söylenebilir. Ailede yaşanan sorunların çocuğun okul yaşamını olumsuz bir biçimde etkilediği görülmektedir. Ailesine ve okuluna yabancılaşan, dışlanan ve yalnızlaşan çocuğun, daha çok erkeklerin oluşturduğu bir arkadaş grubunda aradığı ilgiyi ve güveni bulduğu düşünülmektedir. Benzer sorunlara sahip arkadaş grubunda sorunlarını gidermeye çalışan çocuğun, bu ortamda ergenliğini yaşadığı ve ergenliğin ge-

tirdiği sorunlarla baş etmeye çalıştığı görülmektedir. Ailenin ilgisizliği ve kontrolünün olmayışı olumsuz iş koşullarında çalışma kadar çocuğun boş zamanlarını da olumsuz bir biçimde değerlendirmesinde etkili olmaktadır.

Yukarıdaki sonuçlara dikkatle bakıldığında çocuğun bir istismar ve yalnızlık kısır döngüsü içinde olduğu görülecektir. Bu döngü aileden başlayarak çocuğun çevresini de içine alan bir biçimde devam etmektedir. Böyle bir tablo sonucunda ortaya çıkan cinsel suç ile istismar döngüsünün katlanarak büyüdüğü söylenebilir. İlginç olan nokta, bu aşamaya kadar çocuğun yaşadığı bireysel (ruhsal sorunlar, öfke kontrolüyle ilgili sorunlar) ve çevresel (aile, okul iş yaşamında karşılaşılan sorunlar gibi) sorunlarla ilgili olarak hiçbir müdahale ve hizmet almamış olmasıdır. Çocuğa “müdahale” ancak suç olayıyla başlamaktadır (tutuklanma) ve bu müdahalenin cezalandırma amaçlı olduğu düşünülmektedir. Böyle bir yaklaşım, çocuğun toplumla bütünleşme sürecini daha da örseleyici, dışlayıcı ve damgalayıcı olmaktadır.

Tutuklanma ve cezaevinde şiddetini artıran istismar döngüsünün çoğunun kırmayı başaramadığı bir güce eriştiği düşünülmektedir. Bu durum, toplumda çocuğa bakış açısını ve çocuk suçluluğu alanında toplumu suçludan korumak ve suçluyu cezalandırmayı içeren geleneksel bakış açısını gündeme getirmektedir. Böyle bir bakış açısı suç türleri arasında toplumca da

en kötü suç olarak kabul edilen cinsel suçlular için daha ağır bedelleri içerebilmektedir. Böyle bir yaklaşımın, suça yönelen çocuklarla ilgili tretman faaliyetlerinde² de etkili olduğu düşünülmektedir. Bunun bir yansıması, ülkemizde suça yönelen çocukların tretmanında kurum bakımının öncelikli oluşuyla ilgilidir. Çocuklara yönelik kuruluşların sayısı az olduğu gibi³, buralarda suç türüne özel tretman faaliyetlerinin yeni yeni geliştirilmeye çalışıldığı görülmektedir.⁴

Cinsel suçtan hükümlü çocukların içinde bulunduğu istismar döngüsünün, cinsel suç davranışından önce kırılması önemlidir. Başka bir deyişle bu, çocuğun korunması ve daha doğmaksızın ailede korunması demektir. Çocuğa ve ailesine yönelik

hizmetlerin geliştirilmesi, çeşitlendirilmesi, yaygınlaştırılması ve ulaşılır olması (sosyal refah ağının iyi kurulmuş olması) söz konusu döngünün oluşmasını engelleyeceği gibi, zamanında müdahale açısından çok önemlidir. Cinsel suç, diğer suç türlerine göre kendine özgü farklılıklar taşımaktadır. Dolayısıyla cinsel suçtan hükümlü çocukların toplumla bütünleşmeleri açısından ihtiyaç duyduğu tretman programlarının geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması gerekmektedir.

Kaynakça

Baykara Acar, Y. (2004). "Cinsel Suçtan Hükümlü Çocukların Yaşam Öyküsü Çalışması ve Grupla Sosyal Hizmet Uygulaması." Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Becker, V. J. (1998). "What We Know About Characteristics and Treatment of Adolescents Who Have Committed Sexual Offences". *Child Maltreatment*, III, 4: 317-329.

Hall, G. C. ve R. Hirshman. (1991). "Toward a Theory of Sexual Aggression: A Quadripartite Model" *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 59: 662-669.

Haywood, W. T. , H. M. Kravitz, O. E. Wasyliw, J. Goldberg ve J. L. Cavanaugh. (1996). "Cycle of Abuse and Psychopathology in Cleric and Non-cleric Molesters of Children and Adolescents". *Child Abuse and Neglect*, 20, 12: 1233-1243.

Lane, S. (1997). "The Sexual Abuse Cycle". G. RYAN ve S. LANE (Eds.), *Ju-*

² Tretman Programı: Belli bir amaca yönelik özel tekniklerin yoğun olarak birlikte kullanıldığı bakım, eğitim ve iyileştirme programlarının tümüdür (Uluğtekin 1991:10).

³ Burada, çocuklara ilişkin ıslah kuruluşlarının sayıca çok olmasının olumlu bir durum olduğu ifade edilmemektedir. Çocuklara ilişkin ıslah kuruluşlarının sayısının yetersizliği nedeniyle pek çok çocuğun tutukluluk veya hükümlülük aşamalarında yetişkinlerle bir arada olduğu (aynı koşutta olmasalar bile bir biçimde temas edebildikleri) kuruluşlarda kalmaları yerine, çocuğa özgü bir kuruluştaki kalmaları gerekliliğinden bahsedilmektedir.

⁴ Araştırmanın yapıldığı süre içinde her kuruluştaki uygulanan, standart ve suç türüne özel bir tretman programının olmadığı söylenebilir.

venile Sexual Offending Causes, Consequences and Corrections, San Francisco: Jossey-Bass.

Masson, H. ve M. Erooga. (1999). "Children and Young People who Sexually Abuse Others." M. EROOGA H. C. MASSON (Ed.), *Children and Young People who Sexually Abuse Others: Challenges and Responses*, Fourth Edition. London. New York.

Righthand, S. ve C. Welch. (2001). *Juveniles who have Sexually Offended A Review of the Professional Literature Report*. Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention, March.

Sampson, A. (1994). *Acts of Abuse: Sex Offenders and the Criminal Justice System*, New York.

Uluğtekin, S.S. (1991). *Hükümlü Çocuk ve Yeniden Toplumsallaşma*, Ankara.

Çocuk Hakları için Güç Birlik- teliği: Ankara Çocuk Hakları Platformu

Emrah KIRIMSOY*

Ankara Çocuk Hakları Platformu, Türkiye'de insan hakları çerçevesin-
de tüm çocukların, haklarının önce-
liği yüksek yararının gözetildiği,
kendilerini ilgilendiren her konuda
söz sahibi olduğu, kararlara etkin ka-
tılım gösterebildiği, demokratik bir
toplumsal yapının oluşmasına katkı-
da bulunmak amacıyla bir araya ge-
len hükümet dışı örgütlerin oluştur-
duğu bir platformdur.

1995 yılında Birleşmiş Milletler Ço-
cuk Hakları Sözleşmesi'ni onaylaya-
rak bu yükümlülükleri yerine getir-
meyi taahhüt eden Türkiye'de çocuk
hakları ihlallerinin birçok alanda
sürmesi; çocuk ve çocuk hakları ile
ilgili çalışmalar sürdüren Ankara'da-
ki bazı hükümet dışı örgütlerin, "ço-
cuk hak sahibi bir bireydir!" temel
yaklaşımı doğrultusunda çocuk hak-
ları ihlallerinin önlenmesi ve çocuk
haklarının korunması konusunda et-
kin olma ihtiyacı ile birlikte hareket
etmek istemesi Ankara Çocuk Hak

ları Platformu'nun oluşturulmasında-
ki temel motifi oluşturmuştur.

Ankara'da çocuk hakları ile ilgili ça-
lışma yapan sivil toplum kuruluşları
ve meslek örgütlerinin oluşturduğu
Ankara Çocuk Hakları Platformu'-
nun misyonu, tanımladığı vizyon
çerçevesinde; çocuk ve çocuk hakları
alanında etkinlik gösteren örgütler
arasında iletişimi, işbirliğini ve da-
yanışmayı geliştirmek, çocuk hakları
ihlalleri konusunda savunuculuk ça-
lışmalarını güçlendirmek, diğer hak
temelli örgütleri ve kamu idaresi
başta olmak üzere kamuoyunu çocuk
hakları ve çocuğun katılımı konu-
sunda duyarlı hale getirmek, çocuk
haklarının ve çocuğun katılımının
önündeki engelleri kaldırmak üzere
çocukları ve ilgili tüm tarafları güç-
lendirmektir.

Platform şu anda, Türkiye'de çocuğa
karşı şiddetin önlenmesi ve sona er-
dirilmesi için 2006 yılında açıklanan
"Birleşmiş Milletler Çocuğa Karşı
Şiddet Küresel Araştırması Raporu"
doğrultusunda konuyla ilgili bil-
gilendirme çalışmalarının yaygınlaş-
tırılması ve Araştırma Raporu'nda
sunulan çözüm önerilerinin uygula-
masının izlenmesi amacıyla başlattı-
ğı "Çocuğa Yönelik Şiddete Son!"
kampanya çalışmalarını sürdürmek-
tedir.

* Sosyal Hizmet Uzmanı.

Platform Üyeleri

—Ankara Barosu Çocuk Hakları Kurulu

—Çocuk İstismarını ve İhmalini Önleme Derneği

—Gündem Çocuk: Çocuk Haklarını Tanıtma, Yaygınlaştırma, Uygulama ve Uygulamaları İzleme Derneği

—Özgürlüğünden Yoksun Gençlerle Dayanışma Derneği (ÖZ-GE DER)

—Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi (SHUD)

—Türkiye Çocuklara Yeniden Özgürlük Vakfı Ank. Şb (TÇYÖV)

—Uluslararası Af Örgütü Türkiye Şubesi (UAÖ)

—Uluslararası Çocuk Merkezi (ICC)

Web:

www.ankaracocukhaklari.org

E-posta:

bilgi@ankaracocukhaklari.org

“ÇOCUK KORUMA KANUNU”NDAKİ TEMEL VE DİĞER SORUNLAR

Nihat TARIMERİ*

Büyük beklentilerle 15.7.2005 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanun şimdiye kadarki uygulamalarıyla beklentileri karşılamaktan uzak kalmış olup yürürlükten kaldırılan eski 2253 sayılı kanun bile aranılır olmuştur. Çocuk Koruma Kanununun uygulamaları ile ilgili oluşan sorunlardan bir kaçısı şunlardır.

Temel Sorunlardan Bazıları

1) Kanunun başlığındaki “Çocuk” ve “Koruma” kavramları kanunun içeriği ve uygulaması açısından yansıtıcıdır.

Kanunun “Çocuk Koruma Kanunu” başlığı ile düzenlenmesi özellikle “çocuk” un Türk Medeni Kanunu bağlamında yasal korunup kollanması ile ilgili bir işlevi olduğu algısını vermektedir. Ancak; 50 maddelik kanunun 5–15. maddelerinin yer aldığı İkinci Bölüm “Koruyucu ve Destekleyici Tedbirler” başlığı ile düzenlemeler Türk Medeni Kanununun uygulamasına yöneliktir. Geriye kalan diğer maddeler ise Türk Ceza Kanunun uygulamasına yöneliktir.

* Sosyal Hizmet Uzmanı

Bu bağlamda Kanunun 48. maddesinde yapılan düzenleme ile yürürlükten kaldırılan 2253 sayılı kanun ile kurulmuş bulunan heyetli Çocuk Mahkemeleri yerine tek yargıçlı Çocuk Mahkemeleri ve Heyetli Çocuk Ağır Ceza Mahkemelerinin kurulmasına yönelik düzenlemeler yapılmıştır. (ÇKK Mad.25) Özellikle kurulan Çocuk Ağır Ceza Mahkemeleri ile çocuklara “Ağır Ceza”nın da verileceği bu şekilde vurgulanırken (Kİ ŞİMDİYE KADAR HİÇ BİR TEPKİ GÖSTERİLMEMİŞTİR) kanunun başlığının Çocuk Koruma Kanunu şeklinde olması en temel sorunlardan biri olarak ortaya çıkmaktadır.

Kanunun “Koruma” başlığı ile “Ceza” ya yönelik içeriği hiçbir şekilde örtüşmemektedir. Dolayısıyla bu başlık oldukça yanıltıcı bir özellik göstermektedir.

Öte yandan Çocuk Hakları Sözleşmesinde 18 yaşına kadar olan kişiler; haklardan yararlanmayı genişletme bağlamında hukuksal olarak “çocuk” olarak değerlendirilse de bu bağlamda 18 yaşına kadar olan kişiler kanunun 3/a maddesinde “Çocuk” olarak tanımlanıp bunun kanunun başlığına da yansıtılması uygulamaya yönelik diğer temel bir sorundur. Adalet Bakanlığı verilerine göre kanunun hazırlandığı 2004 yılında Türk Ceza Kanunu Kapsamında Adli Yargı sistemi içinde Mahkemelerde yargılanan 18 yaşındaki 136 358 “Çocuk” un 26 326 sı (%19,3) 12–15 yaş gurubunda 100 032 (%80,7) si ise 16–18 yaş guru-

bundandır. Bunlardan sadece 45 773 (%33) ü 2353 sayılı yasa kapsamındaki Çocuk Mahkemelerinde yargılanmıştır.

2007 yılında ise 111. 278 “çocuk”un 26.216 sı (%23,5) 12–15 yaş gurubu, 85 062 ise (%76,5) 16–18 yaş gurubundandır. Bunların sadece 43.824 (%39) ü 5395 sayılı yasa ile kurulmuş bulunan Çocuk Mahkemelerinde ve 4058 i (%3) Çocuk Ağır Ceza mahkemelerinde yargılanmışlardır. Geriye kalanlar ise yetişkinlere yönelik ilgili mahkemelerde yargılanmışlardır.(Bu verilerde görüleceği gibi çocuk ve gençlerin büyük bir çoğunluğu hala yetişkinlere yönelik mahkemelerde yargılanmaktadırlar. Buna yetişkinlere yönelik Ağır Ceza Mahkemeleri de dahil olup konuya bu açıdan bakıldığında uygulamayı “çağdaş” olarak değerlendirmek mümkün olamamaktadır.)

Varolan verilere göre yargılamaya yönelik bu hizmet biyolojik ve psikolojik yönden “Genç” olarak tanımlanan çoğunluğu oluşturan bir guruba yönelik olduğu gayet açıktır. Geriye kalanlar ise biyolojik ve psikolojik yönden “çocuk” olarak tanımlananlardan oluşmaktadır. Dolayısıyla uygulamanın hedef kitlesinde “Genç”ler yer almaktadır. “Çocuk”lar ise azınlığı oluşturmaktadır. Ayrıca konuya “suçluluk” veya “suça yönelme” açısından bakıldığında da ortaya birbirinde farklı özellikler içeren “Gençlik Suçluluğu” ile “Çocuk Suçluluğu” şeklinde iki farklı durum ortaya çıkmaktadır. Her ikisi arasında da bilindiği gibi nedenler ile uy-

gulama ve yaklaşımlar açısından önemli temel farklılıklar bulunmaktadır. Ancak; kanunun başlığında “Çocuk” kelimesinin bu şekilde kullanılması ile uygulama ve hedef kitle açısından kanunun algılanmasında yanıltıcı bir durum ortaya çıkmaktadır.

Ayrıca bu durum kanunun örnek alındığı iddia edilen uygulamalar ile de örtüşmemektedir. Örneğin; Almanya’daki düzenleme 1924 yılından beri “Gençlik Mahkemeleri Kanunu/Jugendgerichtsgesetz” başlığı altında ele alınmaktadır. İngiltere’de bile uzun zamandır mahkemeler Youth Court/Gençlik Mahkemeleri olarak uygulamada yer almaktadır.

2-“Koruma” kavramı, kurumsallaşması ve uygulaması ile ilgili temel sorun.

Birey olarak çocukların yasal anlamda korunup kollanması ve bunun gözetlenip denetlenmesi ile ilgili düzenlemeler “Türk Medeni Kanun” temelinde yapılmış olup 2828 sayılı SHÇEK Kanunu’nda da buna yönelik uygulamanın bir ürünüdür. Bu bağlamda uygulamaya yönelik bir “Korunmaya Muhtaç Çocuk” tanımı da getirilmiştir.

Öte yandan Çocuk Koruma Kanununun ikinci bölümünde “Koruyucu ve destekleyici tedbirler” başlığı altında bu yönde düzenlemeler yapılmıştır. SHÇEK başta barınma hizmeti de olmak üzere bunların uygulamasında da diğer kurumlar ile birlikte görevli kılınmıştır. Bu arada

kanunda “suça sürüklenen çocuk” tanımı ile birlikte “korunmaya ihtiyacı olan çocuk” tanımına yönelik gene bir düzenleme yapılmış ve Türk Ceza Kanunu uygulamasına yönelik bu kanunda Türk Medeni Kanunu ile ilgili düzenlemelere de yer verilmiştir. Bu şekilde Ceza Mahkemeleri de usul ve esas açısından Medeni Kanun uygulamasının bir parçası haline getirilmiştir.

Bu şekilde yapılan kavram ve uygulama kargaşası da getiren düzenlemelerin temelinde ise özellikle çocuğun korunup kollanması ve bunun gözlenip denetlenmesi ile ilgili olarak “Resmi Vesayet Kurumu” şeklinde yürütmenin sorumluluğundaki bir idari kurumsal yapının oluşturulamaması ve bu yönde bir istekte olmaması veya engellenmesi de en temel sorundur.

Türk Medeni Kanunu İsviçre Medeni(Yurttaşlar) (ZGB) Kanunundan uyarlanmıştır. İsviçre’den uyarlanan ve Alman Yurttaşlık Kanunundan (Bürgerlichegesetz) yararlanılan bu kanunun temeli ve felsefesi ise Roma Hukukuna dayalıdır. (Anglosakson Hukuku(Commen Law) felsefe ve uygulama açısından Roma Hukukundan oldukça farklı olmasına rağmen örnek alınmada ülkemizde oldukça öne çıkmaktadır.)

1942 yılında Prof. Dr. Fikret Arık tarafından yazılıp “Adliye Ceridesi” dergisinde yayınlanan “Resmi veya Mesleki vesayet nedir?(İsviçre ve Almanya’da mesleki vesayet teşkilatına toplu bir bakış” başlıklı makale-

sinde ise bu durumlar ile ilgili bir değerlendirme yapmıştır. Bu makalede, o tarihe kadar başta suça yönelen çocuklarla da ilgili olarak Türkiye de “Resmi Vesayet Kurumu” şeklinde bir idari yapılanmanın oluşturulamamasını İsviçre Medeni Kanunundaki ilgili 373.Maddenin tercüme edilmemesine dayandırmış ve bu bağlamda çözüm önerilerini de dile getirmiştir. (Ki İsviçre Yurttaşlar Kanunundaki bu madde hala yürürlüktedir.)

Bu makalede eksik olan bir durum ise İsviçre Yurttaşlar (Medeni) Kanununun 317. maddesindeki uygulamadır. Bu madde ile kanunda resmi koruyucu ve kollayıcılık bağlamında belirtilen “Jugendhilfe/Gençlik Yardımı” bağlamında çocuk ve gençlere yönelik herhangi bir ceza kanununun uygulamasında koruma ile ilgili görevli kamu görevlileri ile birlikte çalışılması gerekli kılınmıştır. Dolayısıyla “çocuk” ve “gençlere” yönelik herhangi bir ceza uygulamasında “Koruma” ile ilgili kurumsal uygulama ile işbirliğinin zorunluluğu Yurttaşlık/Medeni Kanun bağlamında şekillendirilmiş ve bu kurumsal yapıda konunun tarafı haline getirilmiştir.

İsviçre’de bu amaçlar doğrultusunda Resmi Vesayet Kurumu olarak Jugendsaekreteriat veya Jugendamt şeklinde adlandırılan Gençlik Daireleri idari bir birim olarak Sosyal Dairelerin/Sozialamt’ların içinde yapılandırılmıştır. (Almanya’daki uygulamada Jugendamt/Gençlik Daireleri yapılandırılmış ve adli hizmete yöne-

lik uygulama ise 1923 yılından beri “Jugendgerichtshilfe/Gençlik Yargılama Yardımı” birimi üzerinden yürütülmektedir (Bu birim ile ilgili yasal düzenlemeler Gençlik Mahkemeleri kurulmadan önce yapılmıştır).

Dolayısıyla uygulamanın temelini oluşturulan örnek uygulamaların eksik ve yanlış değerlendirildiği ve bu bağlamda önemli ölçüde kavram kargaşasının yaratıldığı bu temel sorun Çocuk Koruma Kanununu belirleyen ve şekillendiren önemli bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Bu sorun ise idari açıdan Türk Medeni Kanunu uygulamaları çerçevesinde çocuğun korunup kollanması ve gözetilip denetlenmesine yönelik yürütülmesi gereken korunup kollanmaya yönelik “koruma” hizmetinin de yerine getirilmemesinde etkindir. Bunda ÇKK’da yapılan “korunma ihtiyacı olan çocuk” şeklindeki belirsiz tanımlamalarda önemli katkı sağlarken kanunun 6.Maddesinde SHÇEK Genel Müdürlüğüne bu yöndeki ihbar yükümlülüğünü de sorunlu hale getirmekte ve. Uygulamayı da keyfi-leştirmektedir.

3) Türk Medeni Kanunu bağlamındaki “koruyucu ve destekleyici tedbirler” in suça sürüklenen ve ceza sorumluluğu olmayan çocuklara “güvenlik tedbiri” olarak uygulamasının ÇKK. 11 maddesinde belirtilmesi ile de kanun, Türk Ceza Kanunu ile ilişkilendirilmiştir.

Bu şekilde, uygulama, özellikle ve öncelikle Türk Ceza Kanunun 31. Maddesinin uygulamasına dönüştü-

rülmüştür. Kanunun başlığında belirtilen “Koruma” ise “Ceza” ya yönelik bu uygulama ve yaklaşımı perdelemektedir. ÇKK’ nın 15. Maddesinden sonraki maddeleri de Türk Ceza Kanunun uygulamasına yönelik olup ÇKK’ nın 42.Maddesi ile de Ceza Muhakemesi Usulü Kanunu uygulamanın temel belirleyici unsurlarından biri haline getirilmiştir. Dolayısıyla ortada “Koruma” yerine “Ceza”nın öne çıktığı bir uygulama söz konusudur.

ÇKK’ nın 11. Maddesinde yapılan bu düzenleme ve yaklaşım ile de kanunun kapsamında olan suça sürüklenen çocuk ve gençlere yönelik Türk Ceza Kanununun uygulanması, Türk Ceza Kanunun “Ceza Sorumluluğu Esasları”nın belirtildiği bölümde yer alan 31. Maddedeki “Yaş Küçüklüğü” ile ilgili madde belirtilen esaslara dayandırılmıştır. Bu madde Eski TCK’nın 54. maddesinin de devamı niteliğindedir. Bu madde ile 12 yaşını doldurmamış olanlarda “ceza sorumluluğu “ aranmamaktadır. 12–18 yaş gurubunda olanların ise bir yetişkin gibi öncelikle ceza sorumluluklarının olduğunun kabul edildiği görülmektedir. Bu ceza sorumluluğundan kurtulabilinmesi içinde sadece 12–15 yaş gurubundaki “çocuk”lar için ek bir kural getirilirken uygulamada çoğunluğu oluşturan 16–18 yaş gurubundaki “Gençler” için ceza sorumluluğu kabul edilmiş olup yaptırım olarak cezada indirim öngörülmüştür.

12–15 yaş gurubunda olan çocukların ceza sorumluluğundan kurtula-

bilmeleri ise “işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamaması veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin gelişmemiş olması” “HAL” ine dayandırılmıştır. Yani 12–15 yaş gurubundaki çocukların bir yetişkinden farklı olduklarının kanıtlanmasının gerekliliği bir kural haline getirilmiştir.(Öte yandan aranan bu “hal” TCK 32 maddesindeki akıl hastalığı ile ilgili belirtilen “hal” ile aynı “hal” olup bu “hal”e yönelik bir ceza söz konusu değildir.)

ÇKK’ nın üçüncü bölümünde Sosyal İnceleme başlığında bir düzenleme de yapılmıştır. 35. maddede “Sosyal İncelemeye” yönelik yapılan düzenlemede ise Çocuk Hâkim ve Savcılarının “gerektiğinde” çocuğun bireysel özellikleri ve sosyal çevresini gösteren bir incelemenin yapılmasından bahsedilmektedir.

Sosyal inceleme raporunun, çocuğun işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiile ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin belirlenmesi açısından mahkeme tarafından göz önünde bulundurulacağı belirtilmektedir. Madde de mahkeme tarafından çocuk hakkında inceleme yaptırılmaması halinde ise gerekçesinin kararda gösterileceği de belirtilmiştir. Daha sonra uygulama yönetmeliğinde yapılan düzenleme ile sosyal inceleme raporu 12–15 yaş gurupları için zorunlu hale getirilmiştir. Hâlbuki ÇKK ile yürürlükten kaldırılan 2253 sayılı yasada içerik ve nitelik olarak iki farklı rapor yer almaktadır. Bunlardan biri eski TCK 54. maddesine gö-

re fiilin hukuki anlam ve sonuçlarının algılamaya yönelik olarak “küçüğün akli bedeni ve durumunun mütehassıs kimselere” tespiti bağlamında ve Adli Tıp kurumunca düzenlenen “farik ve mümeyyizlik raporu” diye adlandırılan rapordur. Diğerisi ise gerektiğinde mahkemelerde görevli sosyal hizmet uzmanlarıncasıca eski 2253 sayılı kanunun 20.Maddesi bağlamında düzenlenen “sosyal inceleme raporu” olup çocuğun “aile, terbiye, okul durumu, gidişatı, içinde yetiştiği ve bulunduğu şartlar” gibi sosyal koşullarına yönelik bir “Sosyal İnceleme” rapordur. Dolayısıyla ÇKK’da yapılan bu konudaki son düzenleme ile de içerik ve nitelik olarak iki farklı rapor birleştirilerek sosyal inceleme raporuna kendine özgü bir özellik ve işlev kazandırılmıştır. Bu şekilde de raporun işlevi ile içeriğinin örtüşmediği bir durumda oluşturulmuştur.

Bir “bilirkişi” raporu olarak da değerlendirilmek istenen bu raporun gerektiğinde mahkemede görevlendirilen Sosyal Çalışma Görevlilerine veya Mahkemece bilirkişi bağlamında uygun görülen kişilerce düzenleneceği de belirtilmektedir.

Yapılan düzenlemeler ve yaklaşım çerçevesinde Rapor, bir “bilirkişi” raporu olarak değerlendirildiği için düzenlemeyi gerekli gören mahkeme ve savcılığın talebi doğrultusunda her türlü kısıtlamaya da açık hale getirilmiştir. Ayrıca, incelemeye yönelik yapılacak masrafların takdir hakkının mahkemece belirlenmesi de raporun içeriğini kısıtlayıcı olup her

türlü müdahaleye de açık bir hale gelebilmektedir. Öte yandan ÇKK'nın 33 ve 34. Maddelerinde kendine özgü bir şekilde oluşturulan "Sosyal Çalışma Görevlisi" kadrosunun mahkemelerde görevlendirilmesi ve ita amirlerinin mahkeme hâkimlerinin olması da uygulamada gerekli olan tarafsızlığı ve bağımsızlığı engelleyici bir durumdur. Bu özellikle ve öncelikle "Bilirkişilik" bağlamındaki yaklaşım ile çelişkili olup Adil Yargılama ilkelerine de aykırı bir özellik göstermektedir.

Hâlbuki ÇKK'daki bu uygulama ve yaklaşım iç hukukun da bir parçası olan Çocuk Hakları Sözleşmesi çerçevesinde Çocuk ve Gençlerin yargılaması ile ilgili "BM Çocuk Ceza Adalet Sisteminin uygulanması hakkındaki asgari standart kurallar - Pekin Kuralları"nın 16.maddesinde belirtilen "sosyal araştırma raporları" ile ilgili kurala da aykırıdır. Öncelik bu kural çerçevesinde önemsiz ve tali derecedeki suçlar dışında bütün vakalarda suçun işlemeden önceki yaşam koşulları ve suçun hangi ortam içinde işlendiği konusunda yeterli araştırmanın yapılması gerekliliğini kurallaştırılmıştır. Dolayısıyla iddianame düzenlenerek kamu davası açılan tüm vakalar için bir zorunluluk söz konusudur. Ayrıca bu zorunluluk çerçevesinde sosyal incelemenin yapılması hâkim ve savcının gereksinimine de bırakılmamış olup uygulamanın temel bir "DELİL"i olması da sağlanmıştır.

Çocuğun yaşadığı koşullar ve suçun hangi ortamda işlendiği konusu ço-

cuğun işlediği fiilin hukuki anlam ve sonucunu anlaması ile hiçbir şekilde ilgili olmayan bir durumdur. Özellikle çocuğun yaşadığı koşullar ve suçun hangi ortamda işlendiği konusundaki bilgilerin saptanması ve bunun kayıtlara bir "DELİL" olarak geçirilmesi ile yaptırımın niteliğinin sorgulanması da olanaklı hale gelerek uygulamanın "çocuk /genç/birey" odaklı hale gelmesi bu kural çerçevesinde sağlanabilmektedir. Ancak; çocuğun yarar ve esenliğinin ve gelecek beklentisi/perspektifini belirlemede önemli katkı sağlayan ve bu bağlamda savunma içinde önemli bir araç olan bu kural ve bu kuralın özelliğinin görmezden gelinmesi sonucu ise uygulamanın öncelikle "CEZA" odaklı hale getirilerek TCK'nın 31. maddesinin uygulanmasını olanaklı hale getirmiştir.

Özellikle Sosyal İncelemenin yapılması "gereksinmeye" bırakılarak çocuk ve gençlerin "lehine" olabilecek bir "delil" in engellenmesine yönelik yaklaşım ÇKK'nın en temel sorunudur. Bu yaklaşım için uygulamanın örnek alındığı iddia edilen Almanya'da (ki Ceza Muhakemesi Usulü Kanunu da Almanya'dan örnek alınmıştır) ve İsviçre'deki uygulamalar da görmezden gelerek bu ülkelerde bir "delil" niteliğinde olan sosyal inceleme raporunu, bu yaklaşım çerçevesinde bir bilirkişi raporu düzeyine de indirgenmiştir. İşlev ve içerikte farklılaştırılmıştır. Dolayısıyla çocuk ve gençlere çağdaş bir uygulama yerine çocuk ve gençlerin mağduriyetini eskiden olduğu gibi devam ettiren

bir uygulamanın devamı sağlanarak “samimiyet/içtenlikte” bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. (BUNA TEPKİSİZLİK İSE DAHA DA ÖNEMLİ BİR SORUNDUR.)

Diğer Sorunlardan Bazıları

1)ÇKK’ nın “Temel İlkeler” başlığında 4. maddesinde özellikle Çocuk Hakları Sözleşmesinde yer alan haklardan bazıları kanunun temel ilkeleri olarak belirtilmiştir.

Bu şekilde “Hak” bazındaki bir üst norm uygulamanın bir parçası haline getirilmiştir. Ancak; uygulamanın ve kanunun diğer maddelerinin belirtilen temel ilkelere uygun olmaması, buna yönelik bir denetim ve izlemeye yönelik bir yaklaşım ve sistemin kurul(a)maması sonucunda ise bir üst norm olan “hak”ların uygulamadaki etkinliği ve belirleyiciliği de önemli ölçüde zayıflatılmıştır.

Bunun ile ilgili en belirleyici örneklerden biri kanun uygulamasında çocuğun haklarının korunması amacıyla “çocuğun yarar ve esenliğinin gözetilmesi” gerekliliğini vurgulayan maddenin (b) fıkrasının uygulamalarıdır. Bu temel ilke bağlamında tüm sürecin ve uygulamanın doğal olarak bu ilkeye uygun olması gerekmektedir. Özellikle bir iddianame düzenlenerek açılan kamu davasında talep edilen yaptırımın bu bağlamda çocuğun yarar ve esenliğinin gözetilmesine göre düzenlenmesi gerekmektedir. Ancak; uygulamada bu ilkenin uygulandığını ve bunun denetlendiğini görmek mümkün değildir. Ayrı-

ca, çocuğun yarar ve esenliğini belirlemede temel bir araç ve kanıtı olan “sosyal inceleme raporunun” düzenlenmesi gene aynı kanunda “gerekirse” şeklinde keyfî uygulamaya açık hale getirilmiştir. Bunun gerekçesinin belirtilmesi diğer bir maddede yapılan düzenleme ile Pekin Kurallındaki zorunluluğun usulen karşılanmasına rağmen uygulamada bu maddenin bir işlev kazandığını da görebilmek mümkün değildir. Öte yandan çocuğun yarar ve esenliğinin belirlenmesi açısından önemli bir “kanıt” olan bu raporun içerik ve işlevinin değiştirilmesine yönelik yapılan düzenleme ve yaklaşımlar ile bu ilkenin uygulanması kanunun diğer maddelerinde de engellenebilmiştir. Dolayısıyla bir “hak” a dayalı uygulama bu şekilde etkinleştirilememiştir. Uygulamanın “Ceza” odaklı olarak olması da sağlanabilinmiştir. Kanunun başlığında belirtildiği gibi ”Çocuk” un korunması ise sözde kalmaktadır.

Uygulamadan başka bir örnek ise çocuklar hakkında yürütülen işlemlerde yargılama ve kararların yerine getirilmesinde kimliğin başkaları tarafından belirlenememesine yönelik önlemlerin alınması yönündeki temel ilkelerin belirtildiği 4.Maddenin (j) fıkrası ile ilgili durumdur.

Adliyede yürütülen yargılama uygulamalarında UYAP uygulaması bağlamında mahkemelerin duruşma salonlarının kapılarında bilindiği gibi duruşma listeleri asılmaktadır. Kamuya açık bir şekilde asılan bu listede davaya “sanık” olarak katılanın

yanı sıra mağdur veya davacının kimlikleri ile ilgili bilgiler dosya numarası ve suçun niteliği ile birlikte duyurulmaktadır.

Bu uygulama yetişkinlere yönelik mahkemelerde olduğu gibi çocuk ve çocuk ağır ceza mahkemelerinde de aynı şekilde uygulanmaktadır. Böylece mahkemelerinin duruşma kapılarının önünde asılı listeler ile yargılanan “çocuk”un kimliği, suçun konusu ve dava dosya numarası ile ilgili bilgilerde bu şekilde kamuoyu ile paylaşılmaktadır. Örneğin, bir hırsızlık vakasında veya cinsel istismar ile ilgili davada olay ile ilgili kişi ve mağdur olan kişi gayet açık olarak duyurulmaktadır. Dolayısıyla ÇKK’nın temel ilkeleri ile ilgili bu ilke daha mahkeme kapısında bile uygulanmamaktadır. Bunun uygulanması ile ilgili bir özende en azından ÇKK’nın yürürlüğe girdiği 2005 yılından beri gösterilmemektedir.(Üstelik bu durum kayıtlara da geçirilmeyerek “hak” kullanımı engellenmektedir.)

Öte yandan dava süreci ile ilgili kimliklerin bu şekilde kamuoyuna duyurulması davaya davet ile ilgili yazışmalarda aynı şekilde yansımaktadır. Bilindiği gibi adrese posta aracılığı ile yapılan bu standart bildirimler/davetler kapalı bir zarf içinde yapılmamaktadır. Bu bildirimlerde davetin hangi yer tarafından yapıldığı ve hangi statüde ve hangi konu ile ilgili yapıldığı da bildirim yapılan yazılı belgenin üzerinde gayet açık bir şekilde belli olup adli bir uygulama yaşayan bir çocuğun böyle bir süreci yaşadığı, bu kişinin dışında

diğer birçok kişi tarafından da bu şekilde bilinir hale getirilmektedir.

Dolayısıyla uygulamada yer almak zorunda olan çocuk ve gençlere oldukça zarar veren bu konuda başta tebligat yasasında şimdiye kadar en azından bu temel ilke bağlamında bir düzenleme yapılmamasının yanı sıra duruşma kapılarında bu uygulamanın önlenmesine yönelik herhangi bir yaklaşım ve çabada görülmemektedir.

Uygulamanın bu şekilde yürütülmesi ile başta bu konudaki uygulayıcılar bu temel ilkenin uygulamasını engellerken veya bu konuda belli bir özen göstermeyerek “çocuğun” damgalanmasına da önemli bir katkı sağladıkları yadsınamaz bir gerçektir. Yargılama sonucunda “beraat” oranının ülkemiz uygulamasındaki yüksekliği ve bu şekilde damgalamanın çocuğun geleceğini tüm açılardan etkileyecek bir düzeyde olmasının yanı sıra çocuğun her türlü iyileştirme ve sosyal hizmet çalışmalarını önemli ölçüde etkilemesi ve bunun oldukça belirleyici olması da uygulamanın önemli bir sorunudur. Bu bağlamda uygulamanın hukuksal temelini oluşturan “HAK” ların bu şekilde engellendiği bir durumda daha önemli bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır.

2) Yeni Türk Ceza Kanunu ve ÇKK bağlamında bazı yeni uygulamalarda getirilmiştir. Bunlardan biride “kamu davasının açılmasının ertelenmesi”(ÇKK mad.19) ve “Hükümün açıklanmasının geri bırakıl-

ması”(ÇKK/25) gibi özellikle çocukları adli sistemin dışında kalmasına yönelik uygulamalardır. Bu uygulama bağlamında ÇKK’ nın 36–41 maddelerinde “Denetim” başlığında düzenlemelerde yer almaktadır. Bu konu ile ayrıca Denetimli Serbestlik uygulaması başlatılmıştır.

Ancak; bu uygulamada özellikle çocuk ve gençlere yönelik ayrı bir yapılanma oluşturulmayıp uygulama bu amaçla kurulan yapının içinde ayrı bir birim üzerinden yürütülmektedir. Uygulamanın doğası gereği yetişkinlerden farklı bir uygulama ihtiyacı olunmasına rağmen yetişkinlere yönelik uygulamanın bir parçası olarak uygulamanın bu şekilde yürütülmesi yeni başlayan bu uygulamanın en temel sorununu da oluşturmaktadır.

Ayrıca uygulamaya ve düzenlemeye çocuk ve genç açısından bakıldığında ise uygulamada sorumluluk özellikle ve öncelikle çocuk ve gence bırakılmakta olup bu konuda başta karar verici uygulayıcı açısından sorumluluk belirsizdir. Şimdiye kadar ki uygulamada özellikle sosyal hizmet açısından gerekli araçların sağlanamaması ve buna uygun maddi koşulların oluşturamadığı da görülmektedir. Ayrıca başta TCK’ nın 191.Maddesi bağlamında madde bağımlılarının tedavisine yönelik uygulamada medikal tedavinin uygulamayı belirlemesi ve psikolojik, sosyal tedavinin genel tedavi sürecinin bir parçası olarak değerlendirmemesi, “öğüt” vermenin bile uygulamanın yasal bir yükümlülük haline geti-

rilmesi ve tüm sürecin çocuğun sorumluluğuna verilmesi uygulamanın gene önemli bir başka sorunudur. Bu bağlamda tedavi ile ilgili uygulama ve yaklaşım çocuğun tekrar suç işlemesinde önemli bir etken olup bu bağlamda tedavinin niteliğindeki eksikliğin ve bu konunun oldukça hafife alınmasının bedeli ise çocuk ve gence bırakılarak tekrar bir suç işlemesi halinde daha sert yaptırımların uygulanmasındaki sorumlulukta çocuk ve gence yüklenmektedir. Bu konudaki hizmet kusuru da irdelenmekten kaçınılan bir hususudur.

Öte yandan bu uygulama ile ilgili olarak tekrar suça yönelme ile ilgili bir veride bulunamamaktadır. Özellikle suçların yüzde ellisinin suça yönelenlerin %10–15 i bir grup tarafından işlendiği bir olgudur. Uygulamalar bu olgu açısından da önemli olup böyle bir durumun/sorunun engellenmesine yönelik bir uygulamanın oluşturulmaması da uygulama ile ilgili olanların sorumluluğunda olan bir konudur. Özellikle uygulamanın bu açıdan verimliliğini belirlemeye de yönelik bu yöndeki veri eksikliği de verilen hizmetin niteliğini bir ölçüde ortaya koyacağı için bu yönde veri eksikliği de diğer bir sorundur.

Uygulamada görülen diğer önemli bir sorun ise yargılama sistemin önemli bir ayağı olan “Savunma” nın işlevi ile ilgilidir. Özellikle Ceza Muhakemesi Kanunu’nda yapılan düzenlemeler ile 18 yaşında olanlara yönelik “Savunma” hizmetinin sağlanması uygulanmanın bir parçası haline gelmiştir. Ancak; bu hizmete

yönelik uygulanan ücretlendirme politikası ve hatta masrafların değerlendirilmesinde konunun tarafı olan savcılığın belirleyici olması özellikle savunma hizmetinin niteliğini ve işlevini de tartışmaya açmaktadır. Bu bağlamda belli güvence altına alın(a)mayan Haklara ulaşımının ve aranmasını engelleyici bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle kamu kaynakları ile uygulamanın parçası haline gelen savunma hizmetinin niteliğinin de denetlenebilir ve sorgulanabilir olmaması uygulamayı “şekli” bir unsur haline getirmektedir. “Yargıtay” denetimi ise uygulamanın tek denetim aracı olarak öne çıkmaktadır.

Adli sistemdeki soruşturma, kovuşturma ve bir karar verilmesi durumunda yaptırımın uygulaması ile ilgili süreçlerde de birçok sorunlar yer almakta olup bu sorunların ayrı ayrı değerlendirmeye ihtiyacı vardır. Örneğin; soruşturma sürecindeki tutuklama ile ilgili uygulamaların yanı sıra bakanlık verilerine göre genel uygulamada savcılıklar tarafından kamu davası açılma oranının % 60’lardan fazla olması ve bunun çocuk ve gençlere de aynı şekilde yansıtılabileceğini de varsaydığımızda çocuk ve gençleri oldukça hırpalayan bir süreç oluşmaktadır.

Kovuşturma sürecinde ise özellikle iddianamenin eksik düzenlenmesi ve bu eksiklikler çerçevesinde iddianamenin yargılamayı yürüten mahkeme tarafından kabul edilmesi ile birlikte mahkemenin konunun tarafı haline getiren bu süreçte bu eksiklikle-

rin tamamlanmaya çalışılması da uygulamanın en temel belirleyici unsuru olarak ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda sürecin makul süreleri aşması ve yargılama sonunda beraat kararının % 20 gibi yüksek oranlarda olması da çocuk ve gençlerin hırpalanmasını daha da arttırmaktadır.

Sonuç ve öneriler:

AB ye uyum bağlamında başta Ceza Kanunu olmak üzere diğer yasal değişiklikler çerçevesinde Çocuk Koruma Kanunu başlığında yapılan düzenleme ile eski sorun aynen devam ederken birçok yeni sorun da görüleceği gibi ortaya çıkmıştır. Bunda özellikle konuya bakıştaki felsefi yaklaşım ve kavram kargaşası da belirleyici olmaktadır. Bunun engellenmesi için öncelikle evrensel değer ve ilkelerin benimsenip içselleştirilmesi gerekir. Öte yandan uygulama ile ilgili felsefesinin de öncelikle Türk Hukuk sisteminin dâhil olduğu Roma Hukuku temeline dayandırılması da konunun doğası gereğidir.

Bu bağlamda Çocuk Koruma Kanununda hem kavram kargaşasına hem de uygulama kargaşasına neden olan Türk Medeni Kanun bağlamındaki “Koruma” ile ilgili uygulama ile Türk Ceza Kanununa yönelik uygulamalar kesin bir şekilde birbirinden ayrılmalı ve farklı farklı yapılandırılmalıdır. İki uygulama ile ilişki ise İsviçre Medeni Kanunda olduğu gibi Türk Medeni Kanunda yapılacak bir düzenleme ile yapılmalıdır.

Ayrıca senelerden beri uygulamaktan kaçınılan “Resmi Vesayet Kurumu” şeklinde bir yapılandırma bu çerçevede yapılandırılmalıdır. Bu yapılanma, çocuk ve gençlerin barınmasına yönelik hizmetin yanı sıra korunup kollanması ve gözetilip denetlenmesi ile ilgili bir işlevi yürütecek şekilde olmalıdır. Bu yeni kurumsal yapılanma ise SHÇEK Genel Müdürlüğü içinde ayrı bir birim olarak yapılandırılmalıdır. Böyle bir yapılanma içinde bu konudaki farklı kurumlar tarafından yürütülen hizmetlerde “Çocuk ve Gençlik Koruma Kanunu” başlığında yasal bir temele dayandırılarak uygulamanın tek elden yürütülmesi de sağlanmalı ve konu ile şimdiye kadar belirsiz olan sorumluda net olarak ortaya çıkarılmalıdır. Böyle bir yapıda suça yönelenlere yönelik de ayrı bir yapılanmaya gidilerek bu süreçteki çocuk ve gençlerin korunup kollanmasının yanı sıra raporlama ve daha sonraki süreçlerde de bu yönde sorumlu olması sağlanmalıdır.

Ceza Kanunun uygulanmasına yönelik yapılanma ise “Gençlik Mahkemeleri” çerçevesinde yapılandırılarak Çocuk Ağır Ceza Mahkemesi şeklinde bir yapılanmaya son verilmelidir. Soruşturma ve karar sonrası hizmetler için ise ayrı bir “Gençlik Savcılığı” yapılandırılması gerekmektedir. Tüm uygulama ise “Cezalandırma” yerine çocuk ve genci odak alarak gelecek beklentisi ile “eğitim”i hedefleyen, çocuk ve gencin yarar ve esenliğini gözetken bir yaklaşım

şım içerikli “Gençlik Ceza Kanunu” başlığında yürütülmelidir.

Böyle bir uygulamanın temel aracı ise bir DELİL niteliğindeki “sosyal inceleme raporu”dur. Çocuk ve gencin yarar ve esenliğinin belirlenmesinde de araç olan böyle bir raporlamanın ve de bu yöndeki hizmetlerin ise ya “Gençlik Savcılıkları” üzerinden yürütülmesi ya da resmi vesayet kurumundaki yapılanma üzerinden yürütülmesi sağlanmalıdır. Dolayısıyla uygulama bu konudaki iki modelden biri tercih edilerek şekillendirilmelidir. Uygulama “Gençlik Savcılığı” üzerinden yürütülmek istendiğinde ise sosyal hizmet uzmanlarının mahkemeler yerine savcılıklarda görevlendirilmesi gerekli olup buradan yürütülecek hizmetlere denetimli serbestlik uygulamaları da dâhil edilmelidir. Önerilen böyle bir yapılanmaya hemen geçilememesi durumunda ise özellikle raporlamanın ve denetimli serbestlik gibi sosyal hizmet içerikli hizmetlerin yürütülmesi için ayrı bir “*Adli Sosyal Servis*” şeklinde bir yapılandırılmaya gidilerek mahkemelerde ve denetimli serbestlikte görevli sosyal hizmet uzmanlarının burada görevlendirilmeleri sağlanmalıdır. En azından bu şekilde uygulamanın adil bir yargılama çerçevesinde tarafsız ve bağımsız olması da hedeflenebilir.

Ancak böyle bir uygulamaya geçilebilmesi için, öncelikle yeni yaklaşım ve bakış açısına ihtiyaç bulunmaktadır. Bu oluşmadığı süre içinde bu yönde bir iyileşmenin sağlanması da mümkün değildir.

İŞSİZLİK ve SUÇ

Durdu Baran ÇİFTÇİ*

Giriş

Suç kavramı pek çok farklı bakış açısını ve değişkeni içeren bir olgudur. Suç olgusuna bakışımızı tekil bir noktadan hareket ederek belirleyemeyiz. Bu noktada çalışmanın da gelişkinliği ve içerik zenginliği açısından, öncelikle suç kavramını sosyolojik, ekonomik, politik olarak açıklayarak başlamakta fayda görmekteyiz. Çalışmanın devamında suçun değişkenlerinin belirlenmesi ve suçun bir değişkeni olarak işsizlik kavramı; işsizliğin suça etkisinin alan araştırmaları ile belirginleştirilmesi, bu konuda literatürün taranması yer almaktadır. Daha sonra Türkiye özelinde suç istatistikleri, suç ve işsizlik istatistikleri, bunların tartışılması ve sonuçların değerlendirilmesi, bunu takiben suç ve enformel sektör ve suçun bir işe dönüşmesi bağlamındaki tartışmalar ve nihayetinde yazıyı temel bir tezle sonuçlandırma bölümü yer alacaktır.

Bir not olarak burada suç kavramını; mala karşı işlenen, ekonomik değeri olan suç bağlamında değerlendirmeye çalışacağız.

1.Suç

1.1.Sosyolojik Olarak Suç

Sosyolojinin tek bir suç tanımı yoktur. Suç tanımı farklı teorilere ve bakış açılarına göre farklılıklar gösterir. Sosyolojiye göre “suçlunun davranışı kendi sosyal çevresi tarafından belirlenir ve insanlar suçlu olarak doğmazlar”. Bir ifadeyle, suç yasalara karşı davranışlar, sapkınlık ise toplumdaki normlara ve temel değerlere aykırı davranışlardır. Sosyoloji temelde suçu tanımlamak yerine suçun nedenleri üzerine çalışır. Suç konusunda, sosyoloji teorileri değişik biçimde sınıflandırılabilirler. Bizim yaklaşımımıza göre, “işlevselci” ve “sosyal yapı teorileri” olarak ikiye ayırabiliriz (Düzgün, 2008).

19. yüzyılda ortaya çıkan işlevselci yaklaşım, kurumlar arasındaki uyumsuzlukların, dengesizliklerin, ilişkilerin olması dolaylı olarak suç kavramına dikkati çekmiş ve temelde toplumun sosyal yapısı ile suç arasında bulunan güçlü bir ilişkiye odaklanmıştır. Bu akımın önemli temsilcilerinden Emile Durkheim, toplumların yapısının geliştikçe karmaşık bir yapıya büründüğünü ve bunun sonucu olarak da mekanik dayanışmadan organik dayanışmaya geçildiğini savunur. Robert Merton da diğer işlevselci sosyologlar gibi makro bir analiz kullanmış, suçu, denge konumunu yitirmiş konumdaki toplumsal yapılar tarafından faile dayatıldığını iddia etmiştir. Merton’a göre toplumsal yapı, anomi ve sapkın davranışlar için bir gerilim kay-

* Sosyal Hizmet Uzmanı

nağıdır. İşlevselci yaklaşımı kullanan sosyolog Albert Kircidel Cohen'e göre suçlu alt kültürün, orta sınıf ile işçi sınıfın benimsedikleri değerler arasındaki çatışmanın bir sonucu olduğunu savunur ve suçlu olarak nitelendirilen bireylerin kendi değer yargıları vardır, ne var ki bu değer yargıları toplumunkilerle uyumsuzdur (Düzgün, 2008).

Sosyal yapı teorilerinin ilk ayrımı "ekolojik olmayan teoriler" dir. Ekolojik olmayan teoriler altında ele alınan "etkileşimci ekol"e göre suç, bireyler arasında veya bireyle toplum arasında meydana gelen sosyal etkileşimlerin bir ürünüdür ve suçlu bu etkileşim sürecinde ortaya çıkar. Etkileşimci ekolü kullanan Cooley'in "looking-glass self" kavramına göre bireyler, kendilerini başkalarının gözünden görürler. Etkileşimci ekolün önemli isimlerinden Tannenbaum'a göre suçlu olarak etiketlenen biri kendi kimliğini kaybeder ve toplum tarafından kendisine yapıştırılan "suçlu" etiketi benliğine yerleşir. Becker ise, etiketlemenin "ötekinin" aleyhine işleyen politik bir süreç olduğunu belirtir. Becker, toplum tarafından yapıştırılan etiketin bireyi gelecekte suçlu olarak kariyer yapmaya zorladığını, başka bir deyişle bireyi suç işlemeye teşvik ettiğini ileri sürer (Düzgün, 2008).

Sosyal yapı teorilerinde ikinci ayrım, insan ile çevre etkileşimini ve ilişkisini inceleyen "ekolojik teoriler" dir. Sosyal ekolojistlere göre insan topluluklarının her biri belirli bölgelerde ortaya çıkan işlevsel ilişki sistemleri

aracılığıyla oluşan toplum, insan toplulukları toplamıdır. Şikago kentindeki sapkın davranışların nedenlerini ortaya çıkarmaya çalışan ve bir ekol yaratan Şikago Üniversitesi sosyoloji bölümündeki sosyologlara göre kalıtsal, kişisel özelliklerden ziyade sosyal ve fiziksel çevre tarafından belirlenen insan davranışı üzerine odaklanmıştır. Ekoloji teorileri altında incelenen bir diğer teori ise "sosyal düzensizlik teorisi" dir. *social disorganization theory*). Robert E. Park ve Ernest W. Burgess (1925), "Sosyal Düzensizlik" (*Social Disorganization*) başlıklı araştırmalarında, yüksek orandaki suç oranlarını, suçun işlendiği bölgenin özelliklerine göre açıklamışlardır (Düzgün, 2008). Netice itibarıyla suç, evrensel ve değişmez değildir. Suçun ve suçlunun toplumsal algılanmasını zamana ve mekâna göre sürekli bir değişiklik gösterir.

1.2.Ekonomik Olarak Suç

Suç ile ilgili ekonomik modellerin kökleri Becker (1968)'e kadar dayanmaktadır. Ehrlich (1973) tarafından geliştirilen Becker (1968)'in modeli basit bir politik ekonomi çerçevesi sunmaktadır. Modelde bireyler, gelir elde etme yetenekleri ve yasal (legal) ve yasal olmayan (illegal) aktivitelerde uzmanlaşmayı seçme noktasında heterojendirler. Bireylerin kariyer planlarında iki önemli unsur, suç işleyen yakalanma olasılığı ve yasal alternatiflerin görece geliri yer almaktadır.

Genelde ekonomik durumları iyi olmayanların daha fazla suç işlediğine dair bir ön kabul bulunmaktadır. Farklı bölgelerde ve ülkelerde yapılan araştırmalar sonucunda bu görüşü doğrulayan ve yanlışlayan sonuçlar elde edilmiştir. Bununla birlikte, istatistikler bireylerin ya da ailelerin ekonomik durumları hakkında tam bilgi vermekten uzaktır. Örneğin zengin sınıfın işlediği suçlar (beyaz yaka suçları), genellikle istatistiklerde yer almamaktadır (Dönmezer, 1994: 53-293). Yüksek gelir sahibi suçlular, yakalanma veya mahkûm olma olasılıklarını azaltmak üzere; suçlarını planlamaya, iyi avukat tutmaya ve rüşvete daha fazla para harcamaya eğilimindedirler. Çünkü onlar için katlandıkları bu maliyetler, hapis cezası aldıkları zaman karşılaşılabilecekleri maliyete oranla daha azdır. Bununla birlikte düşük gelirli suçlular bu imkânlara sahip olmadıkları için ve para cezası ödeyemedikleri için hapis cezasına katlanırlar. Onların hapis hanesinde geçirecekleri zamanın maliyeti, para cezasının maliyetine göre daha düşüktür. Zengin suçlular para cezası ödeyerek de hapis cezasından kurtulmakta ve böylece bu suçlular mahkûm istatistiklerinde yer almamaktadırlar (Becker, 1968). Bununla beraber, yoksul kesim, hayat şartları iyi olmayan ve suç teşkil eden hayat tarzıyla devamlı temas halinde olan bölgelerde yaşamaktadır.

Ekonomik durgunluk dönemlerinde işsizliğin artması sonucu, genelde mülkiyete karşı suçlar da artmaktadır.

Genç işsizlerin suç işlemeye daha eğilimli oldukları gözlenmiştir. Fakat işsizlikle suç arasında direkt bir ilişkinin saptanmadığı çalışmalar da yapılmıştır (Richardson, 1989: 5). Ekonomik refahın artışı da suç artışına sebep olabilir; kişilere karşı işlenen suçlar ile beyaz yaka suçları bu dönemlerde artış göstermektedir (Dönmezer, 1994: 53 ve 297). Ekonomik gelişme, yasal sektör için yeni fırsatlar doğurmaktadır fakat toplumun diğer üyelerinin zenginliği artacağı için, suçtan beklenen potansiyel gelir de artacaktır (Fajnzylber ve diğerleri, 2002: 1328). Ekonomik gelişmeyle teknolojinin yaygınlaşması, iletişimin daha kolay hale gelmesi ve teknik gelişmenin sunduğu fırsatlar daha kolay suç işleme imkânının doğmasına, dolayısıyla suç oranında artışa sebep olabilir.

Suç faaliyetinin sonucu belirsizdir; suçlu tutuklanacağını veya mahkûm olacağını önceden bilmemektedir. Bu sebeple suçun ekonomik modellerinde fayda teorisi ve risk analizinden faydalanarak, suçlunun risk karşısındaki üç çeşit davranışı incelenmiştir. A) riskten kaçınma (risk aversion), riskten kaçınan veya riski minimum düzeye indirmeye çalışan bireylerin durumlarını gösterir. b) risk düşkünlüğü (risk seeking), risk alma isteğini ifade eder. c) risk tarafsızlığı (risk neutrality), riskin dağılımını gözardı edip beklenen kazanç üzerinde yoğunlaşmayı ifade eder.

Standart teorik çerçeveye göre, bireylerin suç aktivitelerine katılmala-

rında belirleyici olan unsurlar; suç aktivitelerinden beklenen gelir, yasal işgücü aktivitesinden elde edilen gelir, suçlunun bireysel özellikleri dolayısıyla tercihleri, suç aktivitelerinin tutuklama, mahkûmiyet ve ceza şeklinde görünimleri olan maliyetlerdir.

Kapitalist üretim ilişkilerini çözüm-lerken Marx (1998) da suç kavramı üstüne durmuştur. Bu kavramsallaştırmayı Artı Değer Teorilerinde şu şekilde sıralamaktadır.

- Ücretli emek karşılığı tüm istihdamların yararlı olduğu varsayımıyla, suçun da yararlı olduğunu belirtmektedir.
- Polis, mahkeme, cellât, hatta ceza hukuku profesörü bile suç sayesinde kazanmaktadır.
- Suç burjuva toplumunun tek düzelikliğini azaltır ve büyük bir edebiyata malzeme sağlar.
- İşsizlerin bir kısmını işgücü piyasasından uzak tutar, bir kısmına kanun uygulayıcı olarak iş imkânı sağlar.
- Engelleyici çatışmaların gelişmesi ile suç, teknolojiyi ilerletir.

Bu bakış açısı, farklı teoriler ve araştırmalarla yoğunlaştırılabilir. Bu noktada çalışmanın temel varsayımlarından uzaklaşma tehlikesine karşı, ekonomik model literatürü bağlamında suçlu-işsizlik değişkenini burada bırakmakta fayda görmekteyiz.

1.3 Politik Olarak Suç

Suç, politik alanda yasa/ yasadışı ve düzen/düzensizlik karşıtlığı içinde ele alınabilir. Bu bakış açısı flulaşan ve çözümlenen modern kurumlar bağlamında suça bakışın bulanıklaştığını ifade etmektedir. Bu bulanıklaşma, kural dışılık ve dışlanma ortamında, suç ile geçim, zevk, kimlik ve siyasal direniş arasındaki ayrımı flulaştırmaktadır (Özkazanç, 2002). Bunun yansıması olarak suç kavramının siyasi anlamda algılanışının da değişmeye başladığı ifade edilebilir. Bu noktada bakış açımız, politik alanda suçun hukuksal anlamda zararları olsa da bir dönüşüm ve değişim araçsallığı var ettiğini iddia etmektedir.

1.4. Edebiyatta Suç

Suç, sıklıkla edebi literatüründe bir malzeme durumuna düşmüştür. Romanların, şiirlerin ve diğer edebi türlerin temel değişkeni olmuştur. Bu konu fazlası ile değerlendirilebilir ancak buradaki amacımızı aşar. Bu nokta Metin Altıok' un bir şiirinde- "Hançerin sapı" şiirinde- etkileyici bir benzetmeyle anlatılan kavram olarak suç: "Darasıdır suç oysa yaşadığımız dünyanın" dır

2.Suçun Sosyo-Ekonomik Nedenleri

Günümüze kadar yapılan çalışmalar suçun tanımlanması ve araştırılmasının güç bir konu olduğunu ortaya koymuştur. Hangi davranışların 'suç' kapsamına girdiği, farklı toplumlar ve toplumların değişik kesimlerinde egemen olan normlara göre değişebi-

lir. Ayrıca, hızlı göç yaşanan toplumlarda, yaşam tarzı birbirinden farklı insanların aynı kentte yaşama-ya başlamasıyla birlikte sosyal eşitsizlikler, farklı düşünce ve inançlar, farklı kimlikler ayrılmaya başlamıştır. (Kalaycıoğlu ve Tılıç).

Burada tekrar bir hatırlatma olarak suç olgusu derken daha çok mala karşı işlenmiş, ekonomik değeri olan ve kanun önünde cezalaştırılacak olan eylemlilikler tanımlaması üzerinde durulmuştur.

Gerek gelişmiş, gerekse gelişmekte olan ülkelerde suç oranındaki artış, farklı disiplinlerdeki bilim adamlarının ve politika yapıcıların dikkatinin bu alana çevrilmesine neden olmuştur. Özellikle yazılı basın ve politika yapıcılar tarafından Dünya’da son yıllarda artan suç miktarı ile ekonomik performans ve sosyal faktörler yakından ilişkilendirilmektedir (Cömert ve Kar, 2001). Psikoloji, biyoloji, sosyoloji, hukuk, siyaset bilimi ve ekonomi gibi farklı disiplinlerdeki bilim adamları suç işlemenin kaynağını açıklamak için geniş bir yelpazeden beslenen alternatif teoriler geliştirmişlerdir. Farklı disiplinlerin suçu işleme nedenini açıklamaya çalışması, bu aktivitenin disiplinler arası bir nitelik taşıdığını da göstermektedir. Bu noktada suç istatistiklerinin diğer ekonomik ve sosyal göstergeler ile birlikte değerlendirilmesi sağlıklı sonuçların elde edilmesi açısından oldukça önemlidir.

Batı kaynaklı tartışmalarda büyük kentlerde, özellikle çöküntü ve köhneleşme yaşanan kentsel mekânlar- da, kentsel suçların artmasının, yaşananlarda genel olarak bir güvensizlik, hoşgörüsüzlük, cemaat yaşamından çekilme veya çekinme ve bazı durumlarda şiddetle tepki gösterme gibi davranışlara yol açtığı tartışılmaktadır. Suç üzerine küresel düzeydeki çalışmalar, dünyadaki kentlerde şiddet ve suçu yaratanın kentin kendisi değil, ancak fakirlik, siyasi ve sosyal dışlanma ve ekonomik mahrumiyet gibi unsurlar olduğunu vurgulamakta, bunun da kentte yaşayanlar arasında oluşması beklenen dayanışmayı engellediğini tartışmaktadırlar. Bunun dışında başka çalışmalarda “Genç insanların işsizliği, kentlerde daha az imtiyazlı ve bu anlamda toplumdan soyutlanmış ve marjinalleşmiş bazı kesimlerin bulunması, sosyal konut politikaları ile diğer alt yapı yatırımlarındaki yetersizlikler de kentsel suçun nedenleri arasında sayılmaktadır” (Kalaycıoğlu ve Tılıç).

Suçun nedenlerinin pek çok değişkeni içerdiğini yukarıda da açıklamıştık. Bu değişkenler suçun öğrenilen bir davranış olduğunu ve mekânsal olarak kendini tekrar yeniden ürettiğini de belirtmiştir. Bu yeniden üretim, mekânsal olarak dışlanan yoksul, işsiz ve tehlikeli sınıflar yapısı halini aldığı savı da pek çok çalışmada üstüne durulan bir olgu halini almıştır.

Bu noktada suçun ekonomik değeri olan bir temel üzerinden geliştiği sa-

vından hareketle, suç ve işsizlik arasındaki ilişkinin ortaya çıkarılmasında, tartışılmasında yarar görülmektedir.

3.Suçun Önemli Bir Sosyo-ekonomik Değişkeni Olarak İşsizlik

Ekonomide çalışmak istediği halde iş bulamayan yetişkinlerin olması halinde, söz konusu ekonomide işsizlik var demektir. O halde, çalışmak istediği halde iş bulamayan yetişkinlere işsiz denir (bkz. Wikipedia).

Amartya Sen, işsizliğin nedenlerine ilişkin analizini 1997 yılında Sosyal Avrupa toplantısında şu şekilde sıralamaktadır:

- Üretim kaybı, bütçeye külfet
- Özgürlük kaybı, toplumsal dışlanma
- Vasıf kaybı, entelektüel yeteneklerin zedelenmesi
- Psikolojik etkiler
- Ortalama ömrün kısalması
- İsteklik kaybı ve mesleki çıkmaz
- Toplumsal ilişkiler de kopuş, aile yaşamında çözülme
- Topluluklar arasında, kadın erkek arasındaki ayrışmalar
- Toplumsal değerlerde ve sorumluluk duygusunda gerileme

- İşin örgütlenmesi ve yenilikler arasındaki blokajlar.

İşsizlik, var olduğundan beri önemli bir sorun olarak algılanmaktadır. İşsizliğin ve işsizlerin maruz kaldığı toplumsal ilişkilerin suç olgusunu artırdığı savını da beraberinde getirmiştir.

İşsizlik ve suç oranı arasında pozitif bir etkileşimin olduğu açıkça gözlemlenmektedir. Bu konudaki tartışmalar, işsizliğin suça neden olduğu, suçun işsizliğe neden olduğu veya üçüncü bir faktörün her ikisine de neden olduğu noktalarına odaklanmaktadır (Yamak, 2005).

3.1 Suç ve İşsizlik Üzerinde Yapılan Ampirik Araştırmalar

Suç oranı ile ekonomik değişkenler arasındaki ilişkiyi açıklayan öncü çalışmaların Becker ve Ehrlich (1973) tarafından yapıldığını da yazımızın önceki bölümlerinde belirtmiştik. Hem Becker (1968), hem de Ehrlich (1973) çalışmalarında, emek piyasası koşullarının suç üzerinde etkili olduğu varsayımı bulunmaktadır. Teoriye göre, emek piyasasında, fırsatların kıt olması durumunda, kişiler bunun bir ikamesi olarak kabul edilen yasa dışı aktivitelere yönelebilmektedir. Aynı bakış açısından hareketle, işsiz kişinin yasal aktiviteden elde etmekte olduğu marjinal fayda düşmekte olduğu ve yasa dışı faaliyetlerde bulunmak için daha çok serbest zamanı olduğu söylenebilir. Yasa dışı aktiviteye yönelmeye neden olan bir başka unsur ise, gelir

olarak görülmektedir. Kişinin emek piyasasında elde ettiği gelir ile yasa dışı faaliyetten elde ettiği gelir, birey tarafından yakalanma ve cezalandırılma riski de işin içine katılarak değerlendirilmekte ve bu doğrultuda bir seçim yapılmaktadır. Bu çalışmalardan günümüze, suç ekonomisi üzerine birçok araştırma yapılmıştır. Fakat suçun ekonomik değişkenlerden nasıl etkilendiğine dair bir görüş birliği sağlanamamıştır. Teorik olarak iyi tanımlanmasına suç ve işsizlik ilişkisi, yapılan birçok çalışmada karmaşık kanıtlar sunmaktadır. Allen (1996) derleme çalışmasında birçok araştırmacının işsizliğin mala karşı işlenen suçları arttırdığını öne sürerken, bazı araştırmacıların tam tersine işsizliğin (işsizler evde oturup bekçilik yapıyor yaklaşımıyla) mala karşı işlenen suçları azalttığını iddia ettiğini belirtmiştir. Box (1987), işsizlik ve suç oranları ilişkisi üzerine yapılan araştırmaların 33 tanesinde pozitif bir ilişki tespit edildiğini, 19 tanesinde ise işsizlik ve suç oranları arasında negatif ilişki bulunduğunu ifade etmiştir.

Bu farklı neticeler için yapılabilecek en doğru yorum ise şudur: İstatistiksel analizler nedensel bir ilişkiyi her zaman garanti etmemekte olup, ayrıca, suç oranındaki değişimler sadece işsizlik gibi tek bir değişkenden değil, diğer birçok farklı değişkenden etkilenmektedir (Pazarlıoğlu ve Turgutlu, 2007).

Bu noktada literatürdeki birkaç çalışmaya bakmakta fayda vardır. Allen (1996), Amerika Birleşik Dev-

letleri'nde 1959–1992 yılları arasında gerçekleştirdiği çalışmasında, işsizliğin soygun ve ev hırsızlığını pozitif etkilediğini, ama motorlu araçlar hırsızlığını negatif etkilediğini ortaya koymuştur. Carmichael ve Ward (2001) İngiltere ve Galler'de bölgesel verileri kullanarak yaptıkları çalışmada, genç ve yetişkin işsizlik oranının, çeşitli suç tipleriyle (dolandırıcılık (fraud), sahtekârlık (forgery), soygun, yankesicilik ve toplam suçla) pozitif ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Benzer bir başka çalışmada Cerro ve Meloni (2000), Arjantin'de, işsizliğin suç üzerinde pozitif ve önemli bir etkisi olduğunu panel veri analiziyle tespit etmişlerdir. Papps ve Winkelman (1998), Yeni Zellanda'da, işsizliğin suç üzerindeki etkilerini araştırdıkları çalışmalarında, işsizliğin suç oranı üzerinde kuvvetli bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Güney Afrika verilerine Johansen eşbütünleşme tekniğini uygulayan Luiz(2000), mala karşı işlenen suçlarla modelde yer alan ekonomik değişkenler arasında bir ilişki tespit edememiş, ancak kişi başına gelir ile saldırı suçları arasında negatif bir ilişki belirlemiştir (akt: Pazarlıoğlu ve Turgutlu, 2007)

Raphael ve Winter-Ebmer (2001), ABD eyaletleri için yaptıkları panel veri analizinde, 1971–1997 döneminde işsizliğin mala karşı işlenen suçların önemli bir belirleyicisi olduğunu tespit etmişlerdir. Aynı çalışmada, çarpıcı bir bulgu olarak, şiddet suçlarının (cinayet v.b.) işsiz-

likle negatif ilişkili olduğu, bir başka ifadeyle işsizlik arttıkça şiddete bağlı suç oranlarının azaldığını tespit etmişlerdir (Pazarlıoğlu ve Turgutlu, 2007).

Nilsson ve Agell (2003), İsveç'te çalışma hayatına dönük hükümet programlarının işsizlik ve suç oranları üzerindeki etkisini araştırdıkları çalışmalarında, 18–64 yaş arası işsiz nüfus oranının toplam suç artışları üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğunu bulmuşlardır (akt: Pazarlıoğlu ve Turgutlu, 2007).

Yukarıda bahsedilen ampirik araştırmalar ve teoriler çerçevesinde bir genelleme yapmak gerekirse, işsizlik faktörünün önemli bir suç nedeni olduğu veya suç işleme açısından önemli bir risk oluşturduğu söylenebilir. Çünkü her şeyden önce işsizlik, bireylerin toplumsal değer ve normlara olan bağlılığını çözücü yönde bir etki yapmaktadır.

3.1 Türkiye’de Durum

3.1.1 Türkiye’de Suç İstatistikleri:

Türkiye de gerek suç üzerine, gerekse suçun nedenlerini analiz etmede oldukça kısıtlı bir literatür vardır. Bu kısıtlılıklar noktasında özellikle suç verilerini üzerinde durularak yorumlama ve dünya literatürü ile karşılaştırma yapılabilir.

Bu noktada ilk olarak TÜİK istatistikleri kullanılarak 2006 yılı itibarıyla cezaevlerinde bulunan tutuklu ve hükümlülerin oranı ve sayısının mesleki dağılımı verilecektir.

Tablo 1¹

Meslek grubu-Occupational group										
Kısmi yapıcılar, üst düzey yöneticiler ve müdürler		Yardımcı profesyonel meslek mensupları		Büro ve işletme hizmetleri		Hizmet ve satış elemanları		Nitelikli tarım, hayancılık, avcılık, ormancılık ve su ürünleri		Sanatkarlar ve ilgili işlerde çalışanlar
Legislator	Profesyonel senior, meslek	Technicians and associate elements	Clarks (%)	workers (%)	workers (%)	workers (%)	workers (%)	workers (%)	workers (%)	Craft and related trades
Year	Total	managers (%)	Professionals (%)	professional (%)	Clarks (%)	workers (%)	workers (%)	workers (%)	workers (%)	workers (%)
2004	101 308	15 398 15.2	1 611 1.6	2 938 2.9	268 0.3	5 201 5.1	15 480 15.2	14 263 14.1		
2005	52 716	7 846 14.9	726 1.4	1026 1.9	94 0.2	2 899 5.5	7 174 13.6	7 487 14.2		
2006 ¹	77 884	11 170 14.3	1032 1.3	2162 2.8	339 0.4	3 889 5.0	10 297 13.2	10 361 13.3		

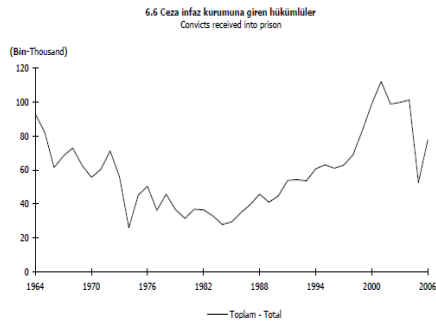
Meslek grubu-Occupational group										
Tesis ve makine operatörleri ve montajcıları		Nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar		Silahlı kuvvetler		Ev kadını		Öğrenci		Mesleği Emekli olmayanlar
operators and assemblers (%)	Elementary occupations (%)	Armed forces (%)	House wife (%)	Student (%)	Retired (%)	Unemployed (%)				
2004	8 325 8.2	9 136 9.0	4 349 4.3	2 529 2.5	372 0.4	2 512 2.5	18 966 18.7			
2005	4 012 7.6	4 615 8.8	3 751 7.1	948 1.8	182 0.3	1 025 1.9	10 931 20.7			
2006 ¹	6 025 7.8	7 398 9.5	6 134 7.9	1 446 1.9	170 0.2	1 969 2.5	15 492 19.9			

İstatistikten de anlaşılacağı üzere mesleki olarak suç işleyenlerin oranı yüzdesel olarak en yüksek gruptur. 2004’te 18.7, 2005’de 20.7, 2006’da da 19.9 oranındadır. Bu oranlama ortalama % 19 luk bir işsiz grubuna tekabül etmektedir. Bu oran tüm diğer meslek grubuna karşın en yüksek orandır. Bu oranlar genel olarak suç ile işsizlik arasında pozitif bir korelasyon olduğunu göstermektedir. Bu istatistikte dikkat çekici bir veri olarak suçlu konumunda cezaevlerinde bulunun insanlar arasında ortalama olarak % 14’lük kesimi oluşturan “kanun yapıcılar, üst düzey yönetici-

¹ TÜİK 2006 Genel İstatistikleri

ler ve müdürler olarak tanımlanan bir grup, bu veri işlenilmeye değerdir. Ancak yazımızın amacından sapmasına neden olabileceği için takdir okuyucuya bırakılmıştır.

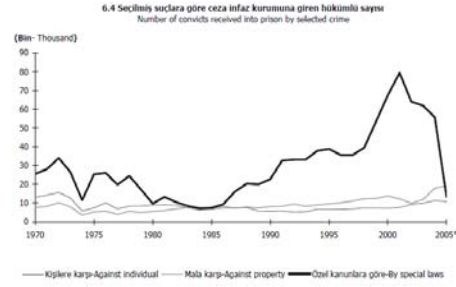
Tablo 2

Bu tabloda da 1964 -2006 yılları arasında cezaevlerine giren kişilerin sayısı verilmiştir. Tabloda suçlu oranının artışı pek çok farklı değişkenle açıklanabilir. Bunlar siyasal, ekonomik, sosyolojik değişkenlerdir. Bizim bakışımızla 80 sonrasındaki düzenli artış 2001 yılında en üst düzey rakamlara çıkmıştır. 1980 sonrası siyasal baskı ortamı ve ekonomik modellerdeki değişiklik ve işsizlik oranındaki artış önemli bir faktör olarak değerlendirilebilir.

Bu tablolardaki durum hangi suç türünün arttığını vermemektedir. Bunun için ek bir tabloya ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda yine TÜİK verilerinden hareketle seçilmiş suçlara göre ceza infaz kurumlarına giren kişilerin oranları verilmiştir.

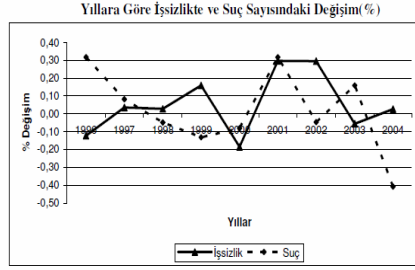
Tablo 3.

Bu tabloda mala karşı işlenen suçlar -ki çalışmamızda temel bir dayanaktır-1970-2005 tarihlerinde genelde fazla dalgalı olmayan bir çizgi izlemiştir. Ancak Kanunlarda 2000’li yıllarda yapılan değişiklikle özel kanunların alanı genişletilmiştir. Bu genişletme cürüm işlemek için kurulmuş tüm suç örgütlerini ve kaba hatler kanunu içine almıştır. Farklılaşmama bu durum bağlamında değerlendirilir. Diğer yandan suçun nitelikli bir iş halini alması bağlamında cürüm işleme şebekelerinin patlama yapması da manidardır.

Türkiye örneğinden hareketle Yamaç ve Topbaş’ın yaptığı “Suç ve İşsizlik Arasındaki Nedensellik İlişkisi” çalışmasında yıllara göre suç ve işsizlik arasındaki değişim verilmiştir.

Tablo 4

Bu tabloda Emniyet Genel Müdürlüğü'nün istatistikleri kullanılmıştır. 1994 yılından günümüze (2004 verileri ilk 7 ayı kapsamaktadır) işsizlik ve suçtaki değişimler aynı grafik üzerinde incelendiğinde, söz konusu iki faktör arasındaki etkileşim açık biçimde gözlemlenebilmektedir (Tablo 4). Özellikle 2000 yılından itibaren artan işsizlikle beraber suç sayısında da artış gerçekleşmiştir.

İşsizliğin, bireyi suça eğilimli kılan önemli bir faktör olduğu tartışma götürmeyen bir gerçektir. Ancak böyle bir gerçeğin varlığından yola çıkarak, toplumsal suç eğilimini sadece işsizlik veya benzeri ekonomik değişkenler yoluyla analiz etmek elbette mümkün değildir. Bu çalışmada amaç, suç olgusunu sadece işsizlik ile ilişkilendirmek değil, işsizliğin suça eğilim üzerinde önemli bir etken olduğuna dikkat çekmektir. Bu nedenle yapılan analizlerde sadece ekonomik getirisi olan suç türleri dikkate alınmıştır.

Bunun yanında alan yazında yapılan ekonometrik çalışmalarda (yamak ve Topbaş) işsizlik oranındaki artış, suç sayısında artışa neden olmaktadır.

Bu sonuç hem toplam suç sayısı için hem de her bir suç türü için geçerli bulunmuştur. Suç neticesinde elde edilebilecek potansiyel kazancın artması, ekonomik nitelikli suç sayısında artışa neden olmaktadır.

İşsizlik ve suç oranı arasındaki etkileşim en basit biçimiyle; işsizliğin, bireyin toplumsal değerlere ve kurallara bağlılığını azaltması ve bireyin yasal olmayan aktivitelere yönelmesinin önündeki engelleri ortadan kaldırması şeklinde açıklanabilir. Bu durum, işsizliğin hem ekonomik hem de toplumsal maliyetler içermesinin doğal bir sonucudur. Neticede, toplumdaki suça eğilimli birey sayısında ve suç sayısında gerçekleşen artış, hukuksal düzene saygının azalması, toplumsal yapının ve güvenin çözümlenmesi, ekonomik birikimlerin yasal olmayan yollarla el değiştirmesi ve/veya zarara uğraması gibi maliyetleri topluma yüklemektedir.

Çalışmalardan yola çıkarak, her işsizinin potansiyel bir suçlu olduğunu iddia etmek mümkün değildir. Ancak toplumsal suç eğiliminin başta işsizlik olmak üzere yoksulluk, gelir adaletsizliği gibi ekonomik faktörlerden de etkilendiği gerçeğini kabul etmek gerekmektedir.

4.Suçun Bir İş Olarak Varolması

Çalışmanın bu kısmına kadar ağırlıklı olarak ampirik araştırma mantığının dışına fazla çıkmadan, veriler bağlamında, beklenen düzeyde tartışmalar gerçekleştirilmiştir. Ancak çalışmanın bundan sonraki kısmında

daha çok teorik yaklaşımlar, açılımlar öne sürülecektir.

Uzun tarihsel dönemlerden sonra, günümüzde suç, toplumsal düzenin patolojisi olmaktan çıkarak, toplumsal tepkinin ve yeni bir toplumsal kazancın mekanizması olmuştur. Bu bakış, suçun yeni bir ortaçağın en önemli gri (Minc, 2000) alanı haline geldiğini iddia etmektedir. Minc (2000), eserinde resmi toplum ile yer altı dünyasının, temiz işler ile kirli işlerin, serbest ile yasağın aralarında ayrımın gitgide önemsizleştiğini, resmi alanın giderek daralırken, suç alanının giderek genişlediğini belirtmektedir.

Bu çözülüşün en önemli pratik ispattı, mafya isimli yapıların kendilerini giderek daha güçlü hale getirmeleridir. Suçun edindiği yeni anlam, toplumsal düzende giderek genişleyen mafya alanı; ekonomik anlamda gücünü de daha çok artırmaktadır. Özellikle enformel sektörün yaygın olduğu ülkelerde bu durum daha da çok hissedilir düzeydedir.

Suç şebekelerindeki bu artış gerekli toplumsal dinamiklerden büyümesini sağlarken eleman ihtiyacını da, yedek “işsizler ordusundan” almaktadır. Gri alanların bu habis ilerleyişi marjinal grupları, tehlikeli sınıfları, daha da çok dışlanmaya maruz bırakır. Bu dışlanmışlıkla, düzen fikri sarsılan bu insanlar daha rahat var olabilecekleri ve hayatlarını idame ettirmek için gerekli ekonomik değeri kolaylıkla kazanabilecekleri yerlere yönelir duruma gelmişlerdir.

Dışlanmışlık ve sosyal refah hizmetlerinden yoksunluk, suç örgütlerini, suçlu yaşam tarzını giderek daha fazla sayıda yoksul, çaresiz, işsiz insanın başarı sembolü, kahramanı haline getirmektedir. Bu işsiz, yoksul insanlar, toplumsal değerlerin çoğunu bir kimlik ögesi olarak benimsemekle birlikte, kısa süreceklerini bildikleri yaşamlarında en kısa yoldan iyi bir yaşam kalitesine ulaşmak için her şeyi yapmaya hazırdırlar. Klasik bir iş yerine, suça dayalı bir yaşamı daha doğal gören milyonlarca gencin sistem ile en küçük ilişkisi olmadığından, yıkmak ve yerine yeni bir şey kurmayı amaçlamadan kendi dünyalarında bir yer kapmaya çalışmaktadırlar (Minch, 2000). Bu noktada devletten bir şey beklemeyen bekleyemeyen, bu geniş kitle kendisine ait alanları hızla genişletmekte, bu genişleme suç kariyerlerini genişleten kitlenin varlığını daha meşru kılmaktadır.

Dışlanan bu grupların suçlular toplumuna dönüşmesini etkilemesi, sosyal politikaların gerçekçi anlamlar yükleyerek, oluşturulan bu gri alanları seyretmesi ile mümkün görünmektedir.

5.Suçlunun Siyasal Belirlenişi

Çalışmanın bu bölümünde, suçun kişilerle ilgili bir patolojik davranış olmaktan ziyade özellikle günümüz göz önüne alınarak, toplumsal anlamda; alt sınıfların, değişen, çözülen toplumsal koşullarda ötekileştirilerek ve dışlanarak var olan insanların, varolma biçimi halini aldığı dü-

şünölmektedir. Bu bakış açısı genel toplumsal kabul noktasında elbette ki suçun meşru olduğu savını ispatlamaz ama bu durumun giderek artan bir ağırlığı da olduğu inkâr edilemez.

Suç ve cezalandırmaya yönelik çalışmalarıyla tanınan Foucault, Hapishanelerin Doğuş'u adlı eserinde amacının iktidarın cezalandırma yoluyla bedenler üzerindeki işleyişini anlamak olduğuna söyler. Foucault bedenini 17.18. yüzyıllarda bireyler üzerindeki cezalandırmanın ağırlıklı üretim gücü olarak kullanılmasından ileri geldiğini söyler. Toplumsal anlamda işsiz, yoksul, köle, dilenci, deli, hasta gibi isimlerle nitelenen heterojen kitlelerin sanayi devrimi sonucu oluşan üretim şekillerine uygun olmadıkları ve bu uygunluğun ancak onların kitleler halinde her birine atfedilen kurumsal alanlarda- bunlar; okul, hapishane, hastane gibi yapılar- oluşturularak toplumsal norma uygun işler hale getirilerek yapılanmasını kurduğunu söyler (Özkazanç, 2002). Bu heterojen kitleler kategorize edilerek ve buna yönelik kurumlar oluşturularak yöneltilmeye çalışılmıştır. Bu kitleler 20. yüzyılın sonlarına kadar üretim gücü olarak toplumsal normlara uygunluğunu bu şekilde sürdürmüştür. Çağımızda bu durumun disiplinler tekniklerle düzenlenen heterojen gruplar, sınıfsal anlamda alt sınıfların, işsizlerin, evsizlerin, suçluların, metropol gettolarındaki insanların tekrar tehlikeli bir hal almaya başladıkları görölmektedir(Dünyadaki pek çok olay bu ol-

olguyu desteklemektedir.). Foucaultvari anlamda modern toplum bu kitleyi disiplinler mekanizmalarıyla normalleştirmek yerine; kendi disiplinler mekanizmaları ile norma uygun hale getirmek yerine, ötekileştirerek, dışlayarak etkisizleştirmek yoluna gitmiştir. Bu dışlama ağırlıklı olarak artık bu alt sınıflar, toplumun üretime ve gelişimine katkısı olmayan Fransa Cumhurbaşkanı Sarkozy'nin deyiimiyle 'pislikler' olarak tanımlanmaktadır. Bu ötekileştirme, toplumsal normalleştirmeye yani toplumsal norma uygun hale getirmeye çalışmadan dışlamaktadır ki bunun en iyi mekânsal örneği sayıları hızla artan kentlerdeki varoşlar ve mafya tip örgütlenmelerdir. Bu durum suçun ve cezalandırmanın ötekileştirme ve buna verilecek gerek bireysel gerekse toplumsal cevaplarla şekilleneceğini göstermektedir. Bu cezalandırma artık gelişen teknolojinin ağırlıklı olarak bedensel güce daha az ihtiyaç duyduğunu ve bu normalleştirmenin artık çok pahalıya mal olmaya başladığını, bunun da bu grupların (işsiz, hasta, suçlu v.b) ağır ağır ötekileştirilerek hareketsiz hale getirilmeye başlandığını söyleyebiliriz. Bu heterojen gruplar artık daha çok toplumsal fazlalık olarak görölmeye başlanmıştır. Modernliğin özü olan normalleştirme; toplumsal norma uygun hale getirme günümüzde artık işlevini yitirir duruma gelmiştir. Bu normalleştirme işlevinin ürünü olarak refah devletin en önemli ayaklarından olan sosyal dayanışma, sosyal güvenlik artık bu süreçte iktidara da pahalıya mal olmaktadır. Bu

bağlamda sosyal politika Özkanç'ın deyimiyle devletin vesayeti altındaki bir uygarlaşma pratiği olmaktan çıkarak birey ve gruplarını kendi ihtiyaçları ve tercihlerine göre uzmanlardan yardım aldıkları bir pratiğe dönüşmüştür. Bu dönüşüm sosyal politikanın içinde var olduğu refah devletin tasfiyesi anlamındadır. Çünkü toplum önemi yitirmiş birey ve cemaat ilişkileri önem kazanmıştır. Bu durum sosyal politikanın var oluş pratiğine yani toplumsal anlamda insanı normalleştirmek ve onun en yüksek yararlığına hizmet etme pratiğine ters düşmektedir. Sosyal politikanın varoluşunu sadece birey perspektifine indirgeyecektir. Bu indirgeme sonucun dışlananların, suçlu kariyeri yapmaları sırasında bunu dönüştürücü bir etki ile siyasal bir dönüşüm mekanizmasına çevirmeleri içten bile değildir. Bu durumun somutlaşmış örneği Fransa'da 2005 yılında patlayan getto isyanlarıdır. Bu siyasal güç olma ve siyasal belirlenmiş, Türkiye gibi ülkelerde de siyasal güç olma yolundan ziyade mafyatik, suçun bir iş halini aldığı bir "tehlikeli sınıflar" kavramına dönüşmüştür.

Özkazanç (2002)'in deyimiyle suç artık bireyle ilgili olarak değil heterojen tehlikeli sınıflar imgesi içinde düşünülmeye başlanmıştır. Suç giderek yaşam tarzı, kimlik ve geçim stratejileri ilgili bir bütünsel toplumsal varoluş biçiminin bir parçası haline gelmesiyle ilgilidir. Suçlu artık yalnız ve sapkın biri değil toplumsallaşmış, kendi benzerleriyle kaynaşmış ana toplumdan dışlanmış, bir

başka yaşam tarzının içinden birisi olarak kurgulanmıştır. Suçun direnişe dönüşmesi ve bu isyan, mültecilerin, göçmenlerin, evsizlerin, işsizlerin kendisine ulaşamayan sosyal hizmet, sosyal adalet gibi fırsatlardan yararlanma isteğinden başka bir şey değildir. Burada artık belirgin olarak kanımca iki yol vardır. İlkinde sosyal hizmetlerin, sosyal güvenlik ve sosyal adaletin dışlanan bu kitleyi ve kendisini yeniden sorgulayarak, sosyal refah kavramı içinde bu ötekileştirilen grupların tüm kamusal mal ve fırsatlardan yararlanmaları için çalışmalar yürütülüp, modern kurumlardan faydalanmaları sağlanabilir ve kitle tekrar heterojen halde kontrol altına alınabilir, diğer bir durum ise ötekileşen bu grupların (Mülteci, göçmen, evsiz, işsiz, yoksul) beklentileri ve istekleri göz ardı edilip dışlanmalarına izin verilerek, onların kendisinden esirgenen bu hizmetleri başka şekilde almaları tarihsel olarak tekrerrür eder.

6.Suçu Tersinden Bakış: "Mülksüzlerin Rövanşı"

Yukarıda anlattığımız ölçüde toplumsal rövanşlarını almaya çalışan bu kitle, mülksüzleştirilenleri, mülksüzler olarak zarara uğratmayı hedeflemektedir.

Bu noktada giderek artan mülkiyete yönelik suçlara bakış açımızı klasik anlamda suç ve ceza kavramları içinde tutarsak, yüzeysellikten kurtulamayız ve bu sorunun açıklanışını daraltmış oluruz. Sürekli olarak ülke gündeminde yer alan gasp, hırsızlık

v.b mülkiyete yönelik suçların artışı bizi farklı düşünmeye sevk etmelidir. Bir belirlemeyle şöyle diyebilir miyiz: Mülkiyete yönelen suçlar mülksüzlerin işlediği suçlardır. Mülksüzler artık bu suçları o kadar açık, fütursuzca ve rahatlıkla işlemeye başladılar ki sanki bunu bir hak olarak görmekteler. Bu fütursuzluk kendi meşruiyetini de içinde üretmektedir. Bu meşru durumu mülkiyetin meşruiyetini yitirmeye başladığı savı ile değerlendirebilir miyiz? Bu meşruiyet, giderek artan gelir dağılımındaki dengesizlik, sayıları 100'ü geçen dolar milyarderlerin varlığı ile giderek yok olmaktadır. Düşük gelirli hatta hiç gelirli bu grubun kendini kısıtlamaları sonsuza dek sürmeyecekti elbette; bir yerden patlak verecektir ve vermiştir de; suçların dağılımında mala dönük suçların sayısındaki artış bunu net olarak göstermektedir. Bilinen haliyle yoksulluk suça yönelmenin temel nedenlerinden biridir. Yoksullukla birlikte gelen tüm olumsuzluklar daha önceden geleneksel aile dayanışması, cemaat dayanışması ile çözülmeye çalışılmaktaydı. Ancak bu yapılanmanın hızla tasfiyesi ile bu da bir çözüm olmaktan uzak bir hal aldı. Yoksullaşma karşısındaki diğer bir tutum da bireyin kişisel harcamalarını kısıtlaması idi. Bu durum da artık bir çözüm olmamaktadır. Çünkü yoksullaşma ile baş edebilmek için bile belirli bir gelirin olması zorunludur. Ancak insanlar işsizlik v.b nedenlerle bunu bile sağlayamamaktadırlar. Tüm bu gelişmeler göstermektedir ki, gittikçe yoksullaşan bu bireylerin yoksullaş-

tıkça dışlanmaya ve ötekileşmeye maruz kaldıkları ortadadır. Ve bu dışlananlara ister underclass, ister danger class, ister öteki diyelim sayıları hızla artmaktadır. Sayılarının hızla artmasıyla doğru orantılı olarak varoluş alanlarını da hızla genişletmektedirler (Gri Alanlar). Genişleyen bu kitlenin, mülke karşı olan bu saldırıların artışının da yoksulluk kültüründe çok fazla yadırganmaması gerektiğini düşünmeden edemiyoruz. Mülkiyete yönelik suçlar o kadar ayyuka çıkmıştır ki; bir süre önce sipariş üzerine hırsızlık yapan bir çetenin üyesi Ankara Adliyesi çıkışında polis memurlarına bağırarak “Zenginlerin hayvanlarını çalıp adliye önünde keseceğiz” demiştir.

Mülkiyete ve zenginliğe olan tepkinin, mülk sahiplerinin her şeye yöneldiğini bize gösterdiğinden, bu söz oldukça manidardır. Tabi ki bu tür suçlara yönelmek takdirle karşılanacak olumlu taraflara haiz değildir. Diğer taraftan bu yönelimi engellemek için daha ağır cezalar talep etmek bir çözüm olarak gösterilmektedir. Fakat bunun bir çözümden ziyade daha büyük toplumsal infiallere sebep olacağı unutulmamalıdır. Toplumsal olarak dışlanan, ötekileştirilen bu kitleleri, ihtiyaç duydukları kaynaklardan yoksun bırakır, diğer taraftan toplumun dar bir grubunun da zenginliğini arttıran mekanizma varolma devam ederse burada mülkiyetin meşruiyeti ortadan kalkar. Bu da, insanca yaşamak için her şey mubahtır sürecine sokar bu kitleleri.

Yazımızı bir alıntıyla bitirecek olursak “Özgür bir toplum yoksul olan çok sayıda insana yardım edemezse, zengin olan bir avuç insanı koruyamaz.”

Kaynakça

- Akkuş, Y. (2003). “Suçun Ekonomik Modelleri”. *Ekev Akademik Dergi*, Y: 7 S: 15, Bahar, s: 293-312.
- Allen, R. (1996). “Socioeconomic Conditions and Property Crime: A Comprehensive Review and Test of the Professional Literature”. *American Journal of Economics and Sociology*. 551, 293–308
- Aslan, A. (2008). “Türkiye’de Suç Oranlarının Süreklilik Analizi” <http://mpira.ub.uni-muenchen.de/10610>.
- Ayhan, İ., Çubukçu, K. (2007). “Suç ve Kent İlişkisine Ampirik Bakış”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. Y:3, Sayı:5: 30–55.
- Becker G.S. (1968). “Crime and Punishment: An Economic Approach”. *Journal of Political Economy*. Vol: 76, s: 1169–1217.
- Box S. (1987). *Recession, Crime and Punishment*. Macmillan, London.
- Cömert, N., Kar, M. (2001). “Türkiye’de Suç Oranının Sosyo-Ekonomik Belirleyicileri: Yatay Kesit Analizi”. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*. 62-2.
- Çiftçi, D.B. “Mülksüzlerin Rövanşı”. www.toplumvesiyaset.com.
- Dönmezer, S. (1994). *Kriminoloji*, 8. Bası, Beta, İstanbul,
- Durusoy, S., Köse, S., Karadeniz, O. (2008). “Başlıca Sosyo-Ekonomik Sorunlar Suçun Belirleyicisi Olabilir Mi?”. *Elektronik Sosyal Bilim Dergisi*, Kış, C: 7, S.23: 172–203.
- Düzgün, Ş. (2008). *Kentsel Suçlar için Mekânsal Analiz Yöntemlerine Dayalı Suç Tahmini Modellerinin ve Suç Önleme Politikalarının Geliştirilmesi*. DPT (Ara Rapor) Şubat, Ankara.
- Ehrlich, I. (1973). “Participation in Illegitimate Activities: A Theoretical And Empirical Investigation”. *Journal of Political Economy*, Vol: 81, 521–65.
- Öncü, F., Sercan, M., Ger, C. ve diğerleri. (2007). “Sosyo-ekonomik Etmenlerin ve Sosyo-demografik Özelliklerin Psikotik Olguların Suç İşlemesinde Etkisi”. *Türk Psikiyatri Dergisi*. 18 (1): 4–12.
- Fajnzylber, P. ve diğerleri. (2002). “What Causes Violent Crime?”. *European Economic Review*, Yıl: 2002, Cilt: 46, s.1328.
- Foucault, M. (2004). *Büyük Kapatılma*. İmge Yayınları, Ankara.
- Helen, A. ve Blekesaune, M. (2002). “Youth, Unemployment and Political Marginalisation”. *Int. J. Social Welfare* 2002 11: 132–139
- Kalaycıoğlu, S., Tılıç, H. “Farklı Toplumsal Kesimlerde Suçun Tanımı, Nedenleri ve Meşrulaştırılması”, Yayınlanmamış Araştırma.
- Marx K. (1998). *Artı Değer Teorileri*, Sol Yayınları, Ankara.
- Minc, A. (2000). *Yeni Ortaçağ*, İmge Yayınları.
- Özkazanç, A. (2002). “Örgütlü Modernliğin Çözümlemesinde Suçun Siyasallaşması”. *Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları*. TODAİE Yayınları.

Pazarlioğlu, V., Turgutlu, T. (2007). “Gelir, İşsizlik ve Suç: Türkiye Üzerine Bir İnceleme”. *Finansal, Politik ve Ekonomik Yorumlar*. Cilt: 44 S: 513.

Price, R. ve diğerleri. (1995). *Job Loss: Hard Times and Eroded Identity, Health Workshop on Social Conditions*. August, s: 305-315.

Richardson, P. (1989). *Unemployment Crime and Offenders*, NACRO, NY. USA.

Wagner, P. (2003). *Modernliğin Sosyolojisi*. Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

www.tuik.gov.tr/adalet/

Yamak, N. (2005). “Suç ve İşsizlik Arasındaki Nedensellik İlişkisi”. *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilim Dergisi*, C: 2 Sayı 18 s: 28–38.

Yamak N., Topbaş, T. Suç ve İşsizlik Arasındaki Nedensellik İlişkisi”
[/www.ktu.edu.tr/yuksekokul/vakfikebir/f-topbas/yayinlar/b1.pdf](http://www.ktu.edu.tr/yuksekokul/vakfikebir/f-topbas/yayinlar/b1.pdf)

Ziegler, J. (1995). *Suçun Derebeyleri*. Doğan Yayınları, İstanbul.

SOSYAL HİZMET DERGİSİ YAYIN KURALLARI

Sosyal Hizmet Dergisi Ocak ve Haziran aylarında olmak üzere altı (6) ayda bir ve gerekli görüldüğü durumlarda özel sayı olarak yayınlanır.

Sosyal Hizmet Dergisi, sosyal hizmet/sosyal bilimler alanında yapılmış bilimsel ve mesleki çalışmaları yayınlar. Sosyal hizmet alanında yapılmış çalışmalara basım önceliği tanınır.

Derginin yayın dili Türkçedir. Ancak Dergi, Türkiye dışındaki meslek elemanları ve sosyal bilimciler tarafından hazırlanan yabancı dildeki yazınlara da açıktır.

Sosyal Hizmet Dergisi, sosyal hizmet/sosyal bilim alanında yapılmış mesleki ve bilimsel çalışmaların yanı sıra, kitap eleştirileri, kitap tanıtımları, mesleki ve bilimsel çalışmalara ilişkin duyuruları da yayınlar.

Sosyal Hizmet Dergisi'nde yayınlanması istenen yazılar Dergi Yayın Kurulu tarafından incelenir ve uygun görülen yazılar yayınlanır. Yayınlanması uygun görülmeyen çalışmalar hakkında yazara/yazarlara bilgi verilir. Dergiye gönderilen yazılar hiçbir koşulda iade edilmez.

Dergide yayınlanan çalışmalarda yer alan görüşler yazarlarına aittir. Dergi Yayın Kurulu ve Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği, yazarların görüşlerinden sorumlu tutulamaz.

YAZIM VE SUNUM KURALLARI

Genel Kurallar

Sosyal Hizmet Dergisinde yayınlanacak yazılar Times New Roman yazı karakteri, 1,5 satır aralığı ve 12 punto ile yazılmalıdır.

Yazılar bilgisayar ortamında A4 sayfa boyutuyla ve Microsoft Word Programı aracılığıyla yazılmalıdır.

Metinde yer alan şekil, çizelge veya fotoğraflar numaralandırılmalıdır.

Yazarlar, Sosyal Hizmet Dergisinde yayınlamak istedikleri çalışmalarını e-posta yoluyla (dergi@shudernegi.org) veya çalışmanın iki kopyası ve bir disket/compact disc ile beraber Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi Strazburg Cad. No: 24/2 Sıhhiye/ANKARA adresine postalayarak Yayın Kurulu'na ulaştırabilirler.

KAYNAKÇA YAZIMI

Kaynakça Bağlacı

Yararlanılan kaynaklar metin içinde kaynakça bağlacı ile gösterilmelidir. Kaynakça bağlacının kullanımı aşağıdaki gibi olmalıdır.

Kullanılan kaynak tek yazarlı ise: (Adem 1993: 25),

Kullanılan kaynak iki yazarlı ise: (Adem ve Mehmet 1993: 25)

Kullanılan kaynakta ikiden fazla yazar ismi varsa: (Adem ve Diğerleri 1993:26)

Kaynakça Düzeni

Kaynakça listesinde yer alan yayınlar yazarların soyadlarına göre sıralanmalı ve numaralandırılmalıdır. Kaynakça gösterim biçimleri şu şekilde olmalıdır.

Kullanılan kaynak bir dergi ise:

Küçükkaraca N. (2000) "Kadın Suçluluğu ve Hükümlü Kadınların Durumu". *Sosyal Hizmet*. Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayını. 8 (3), 23-25.

Kullanılan kaynak bir editörlü kitap ise:

Tufan B., Aktaş A. M. Duyan V. (Ed) (2000). *Travma Tedavisi Uzman Eğitimi*. Hacettepe

Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu
Yayınları. Yayın No: 005. Ankara.

Kullanılan kaynak editörlü kitapta bir bölüm
ise:

Grayer E. (2000). "Deprem Travmaları".
Travma Tedavisi Uzman Eğitimi. Tufan B.,
Aktaş A.M. Duyan V. (Ed). Hacettepe Üni-
versitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Ya-
yınları. Yayın No: 005. Ankara.

Kullanılan kaynak yayınlanmış bir ulusal ya
da uluslararası kongre bildirisi ise:

Kabacalı A. (1995). "Türkiye'de Batıcılık A-
kımı ve Hoşgörü". Uluslararası Hoşgörü
Kongresi Bildirileri. *Bilimsel ve Kültürel Araş-
tırmalar Vakfı*. S: 97-100, Antalya.

Kullanılan kaynak yayınlanmamış bir ulusal
ya da uluslararası kongre bildirisi ise:

Metin N. (1996). "Entegrasyon Uygulamala-
rında Karşılaşılan Sorunlar". *Özürlü, Kent ve
Çevre Kongresi'nde Sunulan Bildiri*, Ankara.